

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ნინო მათიაშვილი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები
სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში - ძირითადი
საჭიროებები და გამოწვევები

სოციალური მუშაობა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია სოციალური მუშაობის მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: თამარ მახარაძე, თსუ-ს სოციალურ და პოლიტიკურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

თბილისი

2017

ანოტაცია

სოციალური მუშაობის სამაგისტრო ნაშრომის ფარგლებში ჩატარებული კვლევა მიზნად ისახავდა სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების ძირითადი საჭიროებებისა და გამოწვევების წარმოჩენასა და შესწავლას, დადგენას, თუ რამდენად არიან სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები მზად ეფექტურად მოემსახურონ სსსმ ბავშვებს. კვლევა ჩატარებულია თბილისში. კვლევის მონაწილეები არიან სკოლამდელი აღზრდის საჯარო დაწესებულებების დირექტორები, მასწავლებლები, მშობლები და სსსმ ბავშვების მშობლები.

ინკლუზიური განათლების დანერგვა და ხელშეწყობა მრავალი ქვეყნის პრიორიტეტულ საკითხს წარმოადგენს. საქართველოს კანონმდებლობა მხარს უჭერს მის განვითარებას, თუმცა პრაქტიკულად განათლების პროცესი სრულყოფილად ვერ მიმდინრეობს და სსსმ ბავშვები ისევე, როგორც მათი მშობლები სხვადასხვა სახის შიდა და გარე ბარიერებს ხვდებიან.

კვლევა ჩატარებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდის გამოყენებით - კვლევის ინსტრუმენტს წარმოადგენს სიღრმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი. კვლევის შედეგად იკვეთება, რომ სახელმწიფო პოლიტიკა, კერძოდ კანონი სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ მხარს უჭერს ინკლუზიური განათლების დანერგვას, თუმცა სსსმ და შშმ ბავშვები სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ხვდებიან ფიზიკურ ბარიერებს, გარდა ამისა, არსებობს დამოკიდებულებასთან დაკავშირებული ბარიერები, განსაკუთრებით მშობლებში, პრობლემას წარმოადგენს ასევე პედაგოგების კვალიფიკაცია და ბავშვების დიდი რაოდენობა ჯგუფებში, რაც იწვევს სხვადასხვა სახის სირთულეებს. იმისათვის, რომ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები სრულყოფილად ემსახურობდნენ სსსმ ბავშვებს, საჭიროა დამატებითი ცვლილებების განხორციელება და სახელმწიფო მხარდაჭერა.

Annotation

Research conducted within MA thesis of social work was aimed to discovery and study of basic needs and challenges of children having special educational needs in institutions of preschool education, to establish how ready preschool educational institutions are to effectively serve children with special educational needs. Research is conducted in Tbilisi. Research participants are directors, teachers of preschool educational public institutions, parents and parents of children with special educational needs.

Introduction and support of inclusive education is priority question of many countries. Legislation of Georgia supports its development, although practically process of education cannot be complete and children with special educational needs, as well as their parents, face internal or outer barriers of various types.

Research is conducted by the use of featured method- instrument of the research is guidance of deepened interview. As result of research it is marked out that the state policy, particularly law on preschool growth and education supports introduction of inclusive education, although children with special educational needs and disabled children face physical barriers in preschool education institutions, besides, there are barriers connected to attitude, especially in parents, the problem is also qualification of pedagogues and big number of children in groups, what causes different difficulties. In order preschool education institutions can completely serve to children with special educational needs, realization of additional changes is necessary, as well as support of the state.

შინაარსი

ანოტაცია	2
Annotation.....	3
შესავალი	5
საკითხის აქტუალობა.....	8
კვლევის მიზანი და ამოცანები.....	25
კვლევის მეთოდოლოგია	25
კვლევის მონაწილეები.....	25
კვლევის ინსტრუმენტი	26
კვლევის არეალი	26
კვლევის პროცედურა.....	26
კვლევის შეზღუდვები	26
მონაცემთა ანალიზი.....	26
კვლევის შედეგების ანალიზი	27
დასკვნა /რეკომენდაციები	50
ბიბლიოგრაფია	54
დანართი 1.....	60
დანართი 2.....	65

შესავალი

სკოლამდელი აღზრდა და განათლება გულისხმობს სწავლების საფეხურს, რომელიც მოიცავს პერიოდს 2 წლის ასაკიდან დაწყებითი განათლების პირველ კლასში შესვლამდე. ამ პერიოდში ბავშვს ყოველმხრივი განვითარების მისაღებად მიეწოდება საადმინისტრაციო და საგანმანათლებლო მომსახურება, რომლის მთავარ კომპონენტს სასკოლო მზაობის პროგრამა წარმოადგენს (საქართველოს პარლამენტი, 2016).

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებას მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეუძლია ბავშვის განვითარების პროცესზე. ეს არის გარემო, სადაც ბავშვი ოჯახისგან მოშორებით, დამოუკიდებლად ითვისებს მისთვის მნიშვნელოვან უნარ-ჩვევებს და სწავლობს საზოგადოებასთან ურთიერთობას. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია საბავშვო ბაღი და დაწესებულებაში მომსახურე პერსონალი ეფექტურად პასუხობდეს ბავშვის განვითარების პროცესში სხვადასხვა სახის გამოწვევებს, მაგალითად, როგორცაა დამოუკიდებლად ჭამისა და თვითმოვლის უნარების გაუმჯობესება, მეტყველების სირთულეების დაძლევა და გადალახვა შესაბამისი სპეციალისტების დახმარებით და ა.შ.

სტივენ ბარნეტი კვლევაში „სკოლამდელი განათლება და მისი ხანგრძლივი ეფექტები“ საუბრობს ადრეული განვითარების პერიოდში მიღებული განათლების პოზიტიურ გავლენაზე. სკოლამდელ სწავლებას მომავალში შესაძლოა პოზიტიური ზემოქმედება ქონდეს აკადემიურ წარმატებაზე, დანაშაულის და კანონდარღვევის ინციდენტების შემცირებაზე (Barnett, 2008).

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში ხელი ეწყობა ბავშვების სოციალურ და ემოციურ გავითარებას, საკლასო ოთახები ორგანიზებულია და საადმინისტრაციო გარემოში აქტიურად მიმდინარეობს სოციალური ურთიერთობები, ბავშვებს აქ შეუძლიათ იზრუნონ საკუთარ თავზე, დაეხმარონ თანატოლებს. სასწავლო გარემოში სხვადასხვა სახის აქტივობები წახალისებულია მასწავლებლების მხრიდან. დაწესებულებაში მომსახურე პერსონალი ხელს უწყობს ბავშვის მეტყველების და

კოგნიტური უნარების გაუმჯობესებას, მოტორული უნარების განვითარებას, შესაბამისად ბავშვები პირდაპირ სარგებელს იღებენ სწავლისა და სოციალიზაციის უნარ-ჩვევების უკეთ ჩამოყალიბებისათვის (Greatschool staff, 2016).

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ხშირად ჩართული არიან ინკლუზიური განათლების პროცესში. ინკლუზიური განათლება გულისხმობს ყველა ტიპის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეების ჩართვას ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო პროცესში თანატოლებთან ერთად. ინკლუზიური განათლება ასევე გულისხმობს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მოსწავლეების ინდივიდუალური და/ან მოდიფიცირებული სასწავლო გეგმებით სწავლებას. (საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტრო, 2016) ეს ნიშნავს იმას, რომ ისინი სპეციალურ დაწესებულებებში არ არიან განცალკევებულად, არამედ ჩვეულებრივ სარგებლობენ საჯარო საბავშვო ბაღების მომსახურებით, ისევე როგორც კერძო და სწავლობენ ტიპიური განვითარების მქონე ბავშვებთან ერთად, აქვთ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა და შესაბამისად მიმდინარეობს სწავლება.

შეზღუდული შესაძლებლობისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში უფრო მეტ მუშაობას და მეტ დახმარებას მოითხოვენ. ინკლუზიური სწავლებისას მნიშვნელოვანია, გარემო ფაქტორები და მომსახურე პერსონალი მორგებული იყოს სსსმ და შშმ ბავშვების ინდივიდუალურ საჭიროებასა და განვითარების სირთულეს. განათლების პროცესში ჩართულნი უნდა იყვნენ შესაბამისი სპეციალისტები, ასევე მნიშვნელოვანია შენობის ფიზიკური სივრცე იყოს კეთილმოწყობილი და სასწავლო პროცესში გათვალისწინებული იყოს ბავშვებისათვის საჭირო ყველა დეტალი. ინკლუზიური სწავლება თავისი მნიშვნელობით ითვალისწინებს არსებული ბარიერების გაქრობას და სასწავლო გარემოს მოწყობას, ისე რომ ყველა ბავშვს შეეძლოს დაწყებითი და არამხოლოდ დაწყებითი განათლების მიღება, თუმცა პრობლემები მაინც არსებობს.

სკოლამდელი განათლების საფეხური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებთან მიმართებით ერთ-ერთ გამოწვევად რჩება (ჭანტურია, 2016). განათლების

ამ მნიშვნელოვანი საფეხურის ჩავარდნა კი კონვენციით განსაზღვრული განათლების უწყვეტობის უზრუნველყოფას აფერხებს (ჭანტურია, 2016).

საქართველოს კანონი სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ მხარს უჭერს ინკლუზიური განათლების დანერგვას (საქართველოს პარლამენტი, 2016). ინკლუზიური განათლების პროცესი უფრო მეტად ხელმისაწვდომი და მზარდია დედაქალაქში, რეგიონებისგან განსხვავებით, თუმცა გამოწვევას წარმოადგენს სწავლების ხარისხი (საქართველოს სახალხო დამცველი, 2016).

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს საჯარო სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების ძირითადი გამოწვევების და საჭიროებების წარმოჩენა. კვლევის პროცესში მიღებულ მონაცემებზე დაყრდნობით იმ ფაქტორების შესწავლა და შესაბამისი ლიტერატურის ანალიზი, რაც ხელს უშლის ან პირიქით ეხმარება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს სასწავლო პროცესში ჩართულობაში.

საკითხის აქტუალობა

სკოლამდელი განათლება - არის ეტაპი, რომელსაც შეუძლია განსაზღვროს ადამიანის მომავალი წარმატება. ადრეულ ასაკში ბავშვის მრავალმხრივი განვითარება, ასაკობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით სკოლისათვის და შემდგომი ცხოვრებისათვის მზაობის ხელშეწყობა ბავშვის სრულფასოვან პიროვნებად ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს. მშობლების, ოჯახის, სასწავლო დაწესებულებების, სახელმწიფოსა და სრულიად საზოგადოების მხრიდან შესაძლებელია ბავშვის მრავალმხრივი განვითარებისათვის საჭირო გარემოსა და პირობების შექმნა (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2016).

სკოლამდელი განათლების პროცესში ჩართულობას მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეუძლია ბავშვის განვითარებაზე (Sianesi, 2005). სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულება წარმოადგენს აქტიური თამაშის, სწავლისა და მუშაობის გარემოს, შესაბამისად ის უნდა ითვალისწინებდეს ბავშვის ყველა ასაკობრივ თავისებურებას და ხელს უწყობდეს მათ განვითარებას (ქავთარაძე, 2009). როდესაც ბავშვის მრავალმხრივ განვითარებაზე ვსაუბრობთ, სასურველია განვსაზღვროთ რა სახის განვითარების ცვლილებები მიმდინარეობს ადრეული ბავშვობის პერიოდში.

2-6 წლამდე ბავშვის ორგანიზმი ფიზიკურად სწრაფად ვითარდება, მაგრამ მიუხედავად ამისა ორგანოების და ფიზიოლოგიური სისტემების მოქმედება ჯერ არასრულყოფილია და ორგანიზმის დაცვითი სისტემების მოქმედება სუსტად არის გამოვლენილი. ამ ასაკში არახელსაყრელ გარემო პირობებს შეუძლია ადვილად იმოქმედოს ბავშვზე და ამიტომ საჭიროა ხელი შეეწყოს ბავშვის ფიზიკურ, ძვლოვანი სისტემის განვითარებას, სუნთქვითი სისტემისა და კუნთების განმტკიცებას. სასურველია ბავშვის სხვადასხვა სახის ფიზიკური აქტობაში ჩართვა, რაც ხელს შეუწყობს მის მოტორულ, სენსორულ, ემოციურ და ინტელექტუალურ განვითარებას (Craig, 2011).

ადრეული ბავშვობის პერიოდში ასევე სწრაფად უმჯობესდება ისეთი კოგნიტური უნარები, როგორცაა აღქმა, მეხსიერება, ყურადღება. თავდაპირველად

აღქმის პროცესი დანაწევრებულია, ბავშვი ყურადღებას საგნის მკვეთრ თვისებებზე ამახვილებს, მაგ. ფერებზე. ამ დროს სასურველია ბავშვს დაეხმაროს პედაგოგი და მშობელი, ასწავლოს მას დაკვირვება, სწორად შეურჩიოს და აჩვენოს ის ნახატები, რომელიც ასაკის შესაბამისია და დაეხმარება აღქმის ორგანიზებაში (Craig, 2011).

აზროვნება კოგნიტური განვითარების შემადგენელი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია. პიაჟე თვლიდა, რომ ბავშვები ოთხ საფეხურს გადიან: სენსომოტორულს, წინაოპერაციულს, კონკრეტულ ოპერაციულსა და ფორმალურ ოპერაციულს. ეს სტადიები უცვლელია და თანმიმდევრულად მიმდინარეობს. ჩვილობიდან ადრეული ბავშვობის პერიოდამდე ქცევა თანდათანობით ლოგიკურ აზროვნებად გარდაიქმნება (Piaget, et al.1960).

წინაოპერაციული სტადია მოიცავს ადრეული ბავშვობის პერიოდს 2-დან 7 წლამდე. ამ დროს ყველაზე მეტად იზრდება ბავშვის მენტალური რეპრეზენტაცია. მეტყველება და აზროვნება მენტალური რეპრეზენტაციის საშუალებაა. პიაჟე მეტყველების განვითარებას მნიშვნელოვნად არ აღიარებდა კოგნიტური განვითარების თვალსაზრისით, ის ამბობდა, რომ ბავშვების მიერ ნათქვამ პირველ სიტყვებს აქვს სენსომოტორული საფუძველი (Piaget, 1951).

ადრეული ბავშვობის პერიოდში ბავშვი იწყებს საუბარს, თანდათან უმჯობესდება მეტყველება. 2 წლის ასაკის ბავშვებს უკვე აქვთ სასრებლო სიტყვათა მარაგი, რომელსაც იყენებენ კომუნიკაციის დროს. თავდაპირველად იმახიან თითოეულ სიტყვას, სახელებსა და საგნის აღმნიშვნელ სიტყვებს. ადრეული ბავშვობის პერიოდში ბავშვები ხვდებიან, რომ სიტყვებით მათ შეუძლიათ იდეების, სურვილების გამოხატვა, დროდადრო გადადიან ორ სიტყვიან წინადადებებზე, ხშირად ლაპარაკობენ მესამე პირში, ან გრამატიკულად დაულაგებელ წინადადებებს იმახიან. 6 წლის ასაკამდე ეს სირთულეები თანდათან ქრება (Craig, 2011).

ჟ. პიაჟე 4-7 წლის ასაკის ბავშვის აზროვნების არსებით მახასიათებლად ასახელებს: თვალსაჩინოებას, კონკრეტულობას, შეუქცევადობას, ეგოცენტრიზმისა და ცენტრირებას საგნის ერთ ნიშანზე. 4-6 წლის ბავშვებს უჭირთ კონკრეტული ნიშნის

მიხედვით საგნების კლასიფიკაცია. თუმცა შესაძლებელია რომ ამ ასაკის ბავშვებმა უფრო რთული კოგნიტური ოპერაციებიც შეასრულონ, თუ მათ მივაწვდით კონკრეტული ამოცანის შესასრულებლად სწორ მითითებებს და მკაფიოდ დავანახებთ მათ წინაშე არსებული დავალების პირობას (Craig, 2011).

როგორც ვხედავთ, ადრეული ბავშვობის პერიოდში ორგანიზმი უამრავ ცვლილებას გადის და თავდაპირველი მარტივი ფიზიკური და კოგნიტური ქმედებები უფრო რთულ მოქმედებებად ყალიბდება. მნიშვნელოვანია განვითარების ეს პროცესი შეუფერხებლად მიმდინარეობდეს, მშობლებისა და აღმზრდელი პედაგოგების მეთვალყურეობით და წახალისებული იყოს გარემოს მხრიდან საჭიროებისამებრ.

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში თამაში აკადემიური სასწავლო გარემოს განუყოფელი ნაწილია, ის უზრუნველყოფს მოსწავლეების სოციალურ და ემოციურ განვითარებას, შემეცნებითი განვითარებისაკენ (Ginsburg, 2007). კვლევები გვიჩვენებს, რომ თამაში კავშირშია ბავშვის კოგნიტურ განვითარებასთან, შემეცნებასთან, სოციალური და აკადემიური უნარების გაუმჯობესებასთან (Bergen, 2002).

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში მასწავლებლებისა და აღმზრდელების მიერ წახალისებულია სხვადასხვა სახის თამაშები.

ილუზიის თამაშები აძლიერებს მენტალურ შესაძლებლობებს, წარმოსახვის, შემოქმედებითობის, ემოციების წვდომის უნარებს, ეხმარება ბავშვებს გამოხატონ საკუთარი აზრები, გააკონტროლონ ქცევა (ბერკი, 2010). თამაში მათ არამხოლოდ ინტელექტუალური, არამედ სოციალური უნარების გაუმჯობესებაშიც ეხმარებათ, თანატოლებთან ურთიერთობაში. მაგალითად, როლური თამაშების დროს ბავშვებს უფრო მეტად უვითარდებათ წარმოსახვის უნარი (Meighan, 2011). ამ პროცესში ეუფლებიან საყაროს და ვარჯიშობენ, ირგებენ სხვადასხვა როლებს, ხან სხვა ბავშვებთან ურთიერთობით, ხან უფროს მზრუნველებთან ერთად. მშობელს შეუძლია თამაშის პროცესში მნიშვნელოვანი ფუნქცია აიღოს და თავადაც სრულად ჩაერთოს, მონაწილეობა მიიღოს და ითამაშოს ბავშვთან ერთად (Ginsburg, 2007).

თამაშის პოზიტიური ზეგავლენა ემოციური განვითარებაზე გამოიხატება იმაში, რომ ამცირებს შიშს, შფოთვას და გაღიზიანებადობას, ბავშვებს ანიჭებს სიხარულს, უყალიბებს თვითშეფასებას, აუმჯობესებს ემოციურ მოქნილობას და ღიაობას. რაც შეეხება სოციალურ სარგებელს, იზრდება ემპათია, სწავლობს არჩევანის გაკეთებას, უფრო მეტად უვითარდებათ ქესტები, ურთიერთობებს ამყარებენ თანატოლებთან, პედაგოგებთან და არ არიან მარტო - გარიყულები, იზრდება ყურადღებაც. ფიზიკური სარგებელია იმუნური, ენდოკრინული და გულ-სისხლძარღვთა სისტემის განვითარება, ორგანიზმი უფრო მოქნილი და განმტკიცებული ხდება, ვითარდება მოტორული უნარჩვევები (Goldstein, 2012).

საბავშვო ბავშვებისათვის არის ადგილი, სადაც ისინი გამოყოფილები არიან მშობლებისა და ოჯახის წევრებისაგან, შესაბამისად ეს უნდა იყოს, როგორც მათი მეორე სახლი, დაცული, უსაფრთხო და კომფორტული. აქ იძენს ბავშვი თვითშეფასებას, სწავლობს საკუთარი სახელის მნიშვნელობას, უმეგობრდება თანატოლებს, კომუნიკაციას ამყარებს მასწავლებლებთან და სხვა ბავშვებთან. სკოლამდელი დაწესებულებებში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ იმ ბავშვებს, რომლებიც დადიოდნენ საბავშვო ბაღში, მომავალში ნაკლები ქცევითი პრობლემები და უკეთესი აკადემიური მოსწრება და შედეგები ქონდათ (Kaushik, 2014).

სკოლამდელი აღზრდის განათლების პროცესში ჩართულობის პოზიტიურ სარგებელზე საუბრობს ჯეიმს ჰეკმანი 2000 წლის ნობელის პრემიის ლაურეატი, რომელიც აღნიშნავს: „ადრეულ ასაკში სწავლის დაწყება, ხელს უწყობს სწავლას მომავალში, ხოლო ადრეული წარმატებები იწვევს წარმატებას მომავალში, ისევე როგორც ადრეული მარცხი იწვევს მარცხს მომავალში. წარმატება ან მარცხი ამ ეტაპზე საფუძველს უყრის წარმატებას ან მარცხს სკოლაში, რაც თავის მხრივ იწვევს წარმატებას ან მარცხს სკოლის შემდგომ სწავლის პროცესში“ (ჰეკმანი, 2000).

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისათვის დაწყებითი განათლების პროცესში ჩართვა და მონაწილეობა გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება.

ბავშვების მესამედი, რომლებიც სკოლებში არ დადიან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები არიან (UNESCO, 2009). სერვისების ხელმისაწვდომობა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია ბავშვის მომავლისათვის. სხვა ბავშვებისგან განსხვავებით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებს დაბალი შანსი აქვთ, რომ ისწავლონ სკოლებში და ამასთანავე დაასრულონ სწავლა (World Health Organization, 2012).

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონეა მოსწავლე, რომელსაც, თანატოლების უმრავლესობასთან შედარებით, აქვს სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეები, ვერ ძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მინიმალურ მოთხოვნებს და საჭიროებს სპეციალურ საგანმანათლებლო მომსახურებას. კერძოდ, ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიცირებას და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებას (პაჭკორია, 2016).

ყველა ბავშვს ჭირდება შესაბამისად კეთილმოწყობილი გარემო იმისათვის, რომ ხელი შეეწყოს მათ მომავალ ცხოვრებაში მონაწილეობას, განვითარების და შესაძლებლობების გაუმჯობესებას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეს პროცესი იმ ბავშვებისათვის ვისაც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები აქვს, რათა წვდომა ექონდეთ შესაბამის გარემოზე და რესურსებზე. მიუხედავად იმისა, რომ მათთვის განვითარების პროცესის ხეშეწყობა ასეთი მნიშვნელოვანია, ხშირად ისინი საჭირო მომსახურების გარეშე რჩებიან და არ იღებენ კონკრეტულ მხარდაჭერას. (WHO, 2012)

ინკლუზიური განათლების პროცესში შესაძლოა შევხვდეთ, როგორც გარე ბარიერებს, ისე შიდა ბარიერებს. გარე ბარიერებია ისეთი, რომლებიც დაწესებულებამდე მოსვლას უკავშირდება, მაგ. სკოლამდე მოსასვლელი გზა, სკოლის ინფრასტრუქტურა, სოციალური სტიგმა, ეკონომიკური ფაქტორი და ა.შ ხოლო შიდა ბარიერებია ძირითადად ფსიქოლოგიური - ბავშვის თვითაღქმა, ნდობა სასწავლო გარემოს მიმართ, რაც ძირითადად ისევ გარემო ფაქტორებით არის გამოწვეული. (Ramchand, 2014)

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები და მათი მშობლები ისეთ ბარიერებს ხვდებიან, როგორცაა არაადეკვატური პოლიტიკა, ნეგატიური

დამოკიდებულება, მომსახურეობის პრობლემა, არახელსაყრელი გარემო და არ ხდება დროული ჩარევა და დახმარება (WHO,2012).

დამოკიდებულებასთან დაკავშირებული ბარიერები: შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები ხშირად განიცდიან ემოციურ და ფიზიკურ ზეწოლას, რაც მათ იძულებულს ხდის იყვნენ იზოლირებულად. ნეგატიური დამოკიდებულება საზოგადოების მხრიდან იწვევს სოციალურ დისკრიმინაციას, რაც ქმნის პრობლემას ინკლუზიური განათლების პროცესში. ზოგიერთ რეგიონში იმასაც ფირობენ რომ, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებითვის სწავლას მნიშვნელობა არ აქვს, სწორედ ეს განწყობა ქმნის რეალურ, სწავლისთვის განკუთვნილ გარემოში პრობლემებს. საზოგადოების უარყოფითი დამოკიდებულება ხშირად ყალიბდება და ვითარდება ცოდნის ნაკლებობის გამო. მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებსა და სსსმ ბავშვების თანატოლებს ქონდეთ მეტი ინფორმაცია შეზღუდულ შესაძლებლობებზე, ამ მხრივ ხელი ეწყობოდეს საზოგადოების განათლებას და განვითარებას და მშობლები აქტიურად თანამშრომლობდნენ დაწესებულების პერსონალთან. (Ramchand, 2014)

ფიზიკური ბარიერები: შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების წინაშე ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბარიერს სწორედ ფიზიკური ბარიერები წარმოადგენს, რომელიც მოიცავს შენობის ინფრასტრუქტურას, სათამაშოებს, სწავლისათვის საჭირო ინვენტარს, სათამაშო მოედანს, ეზოს, სააბაზანოს და ა.შ (Ramchand, 2014) მოსალოდნელია აქ იყოს გეოგრაფიული ბარიერიც, სადაც შეუძლებელია ეტლით მოსარგებლე ბავშვი მივიდეს დაწესებულებამდე მაგ. ტრანსპორტის გამო. ხშირად პრობლემაა ასევე შენობის შიგნით სხვადასხვა სართულზე გადაადგილება, თუ შენობას არ აქვს ლიფტი, ან პანდუსი. (Pivik, et al. 2002)

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა: სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნა და მისი მიხედვით მუშაობა საკმაოდ წარმატებულ შედეგებს იძლევა. ასეთ შემთხვევაში სასწავლო პროცესი მოგრებულია სსსმ მოსწავლეს, მისი საჭიროებიდან გამომდინარე. ეს ასევე მნიშვნელოვანი საფუძველია პედაგოგისა და მოსწავლის ურთიერთობისთვის. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის უპირატესობას წარმოადგენს ისიც, რომ ეხმარება

პედაგოგს სასწავლო მეთოდის და სტილის შერჩევაში, მიღწევებზე დაკვირვებაც უფრო მარტივია და შედეგების დანახვა შესაძლებელია მშობლებისთვისაც. (Ramchand, 2014)

მასწავლებლის დამოკიდებულება და რწმენა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ინკლუზიური განათლების პროცესში. თუ მასწავლებელი პირადად არ იზიარებს ინკლუზიური განათლების პრინციპებს ამ შემთხვევაში რთული იქნება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის მონაწილეობა საგანმანათლებლო პროცესში. პედაგოგის ჩართულობა და შესაბამისი ინტერვენცია ასუსტებს და ამცირებს იმ ბარიერებს რასაც სსსმ ბავშვი სასწავლო გარემოში ხვდება. (Kearney, 2009)

კვლევები აჩვენებს რომ პედაგოგთა დამოკიდებულებაზე შესაძლოა გავლენა იქონიოს შემდეგმა ფაქტორებმა:

- ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობის ბუნება და სიმძიმე: ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობის დონე გავლენას ახდენს მასწავლებლის დამოკიდებულებაზე. (Al-Zyoudi, 2006) ხშირად არის შემთხვევები, როდესაც შეზღუდული შესაძლებლობის სიმძიმე კავშირშია ინკლუზიური განათლებისადმი დამოკიდებულებასთან, მაგ. თუ ბავშვის მდგომარეობა უფრო მძიმეა მასწავლებლებს ნაკლებად პოზიტიური დამოკიდებულება აქვთ (Vaz, et al... 2015) მასწავლებლებს ხშირად სურვილი აქვთ, რომ შედარებით მსუბუქი შეზღუდული შესაძლებლობის პრობლემები ჰქონდეთ ბავშვებს ვიდრე რთული, თუ უფრო რთულია შემთხვევა მეტი ძალისხმევა უწევთ, უფრო ნეგატიური დამოკიდებულება უყალიბდებათ ინკლუზიური განათლების მიმართ. (Norwich, 2010)
- სწავლების გამოცდილება: მასწავლებლების დამოკიდებულება, როგორც ჩანს განსხვავდება ინკლუზიური განათლების მხარდაჭერის მიმართ მათი სწავლების გამოცდილების მიხედვით. ახალგაზრდა მასწავლებლები ნაკლები სამუშაო გამოცდილებით უფრო მეტად უჭერენ მხარს ინკლუზიური განათლების განვითარებასა და ხელშეწყობას. (Al-Zyoudi, 2006) გარდა ამისა რობერტსის და ლინდსელის კვლევები გვიჩვენებენ, რომ იმ მასწავლებლებს, რომელთაც

შეზღუდული შესაძლებლობის ბავშვებთან მუშაობის გამოცდილება ქონდათ უფრო დადებითი განწყობა და დამოკიდებულება ჩამოუყალიბდათ, ვიდრე მათ, ვისაც შშმ ბავშვებთან მუშაობის გამოცდილება არ ქონიათ. (Roberts, 1997)

- პროფესიული კვალიფიკაცია: ერთ-ერთ ფაქტორს წამოადგენს მასწავლებლების ცოდნა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვებთან მუშაობის შესახებ და მათი გადამზადება. ცოდნის გაღრმავება პოზიტიურად აისახება ინკლუზიური განათლების პროცესში პედაგოგების მონაწილეობაზე და მათ დადებით დამოკიდებულებაზე. (Al-Zyoudi, 2006)
- სკოლასთან დაკავშირებული ფაქტორები: მასწავლებლებს უნდა შეეძლოთ პრაქტიკულად განახორციელონ ინკლუზიური განათლებისთვის საჭირო მიდგომები, შეეძლოთ ინდივიდუალური გეგმით მუშაობა, ქონდეთ შესაბამისი სათამაშოები, ასევე მნიშვნელოვანია რომ მათი შრომა იყოს შესაბამისად ანაზღაურებული და წახალისებული. (Al-Zyoudi, 2006)

ინკლუზიურ საგანმანათლებლო სივრცეში ინკლუზიური განათლების პრინციპების მისაღწევად პედაგოგებს სჭირდებათ სხვადასხვა სპეციალისტის დახმარება, როგორცაა: სპეციალური პედაგოგი, ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი, რომელსაც ასევე ოჯახთან ექნება კავშირი, ოკუპაციური თერაპევტი. (Johnson, 2012)

სპეციალური მასწავლებელი

სპეციალური მასწავლებელი არის ის, რომელსაც აქვს შესაბამისი კვალიფიკაცია იმისათვის, რომ შეაფასოს მოსწავლის სწავლა-სწავლებასთან დაკავშირებული სპეციალური საჭიროებები; განსაზღვროს და განახორციელოს სწავლების შესაბამისი სტრატეგიები სსსმ მოსწავლეთა ხარისხიანი განათლების უზრუნველსაყოფად. კონსულტაცია გაუწიოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს, მის მშობელს, მასწავლებელს/ებს და სხვა სპეციალისტებს მოსწავლის სწავლასა და საგანმანათლებლო სივრცეში ინტეგრაციასთან დაკავშირებით. (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2010)

ინკლუზიურ სასწავლო გარემოში სპეციალური პედაგოგი მუშაობს აღმზრდელ პედაგოგთან ერთად. იდეალურ შეთხვევაში სპეციალური პედაგოგი და რეგულარული

მასწავლებელი ერთად გეგმავენ სასწავლო პროცესს, თითოეული ბავშვის საჭიროებებიდან გამომდინარე, სპეციალური მასწავლებელი მეტ ყურადღებას უთმობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს. არის შემთხვევებიც, როდესაც სპეციალური მასწავლებელი სსსმ ბავშვებისთვის დამატებით აქტივობებს გეგმავს, საჭიროებიდან გამომდინარე. სპეციალური მასწავლებელი აქტიურად თანამშრომლობს მშობლებთან. (AASEP, 2006)

ფსიქოლოგი

სკოლის ფსიქოლოგები არიან აკადემიური ხარისხის მქონე სპეციალისტები, რომელთაც განათლებასთან ერთად აქვთ პრაქტიკული გამოცდილებაც ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში. სკოლის ფსიქოლოგებს აქვთ მნიშვნელოვანი უნარები, რათა დაეხმარონ სირთულეების მქონე ბავშვებს და მათთვის სასარგებლო მომსახურება მიაწოდონ. ისინი კონსულტაციას აწვდიან პედაგოგებს, მშობლებს, სკოლის თანამშრომლებს. (Johnson, 2012) ინკლუზიური განათლების სფეროში მათ ბევრი მნიშვნელოვანი როლი და ფუნქცია აკისრიათ:

- ეხმარება მშობლებს და სკოლის პერსონალს იმის გაგებაში თუ როგორ ვითარდებიან და სწავლობენ ბავშვები;
- მუშაობს მშობლებთანაც, რათა ისინი თავად დაეხმარონ ბავშვებს სახლში;
- სკოლის პერსონალთან ერთად ცდილობს იმ ბარიერების აღმოფხვრას რაც სწავლაში უშლით ბავშვებს ხელს;
- ეხმარება სკოლას, რომ შექმნან უსაფრთხო, ჯანსაღი და ტოლერანტული სასწავლო გარემო;
- აუმჯობესებს ინდივიდუალურ და სასწავლო ინტერვენციებს; სოციალურ უნარებსა და ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერვისებს; (Johnson, 2012)

მულტიგუნდისციპლინარული გუნდი

შეზღუდული შესაძლებლობი მქონე ბავშვებს განათლების სისტემაში ჭირდებათ დროული შესაფება და ყოველმხრივი შესწავლა იმისათვის, რომ დადგინდეს მათი შესაძლებლობების დონე, ძალა და სირთულეები, იმისათვის რომ მონაწილეობა მიიღონ

ადრეული ინტერვენციის პროგრამაში. მულტიდისციპლინური გუნდი ნიშნავს რომ ეს შეფასების ჯგუფი შედგება კვალიფიციური ადამიანებისაგან, რომელთაც აქვს გამოცდილება და ცოდნა საჭირო საკითხებში, ერთად უკეთესად იციან ბავშვის შესაძლებლობები: მეტყველება, ფიზიკური აქტიობა, სმენა, მხედველობა და ის მნიშვნელოვანი ფაქტორები რომლებიც განვითარებისათვის ჭირდებათ. იციან როგორ იმუშავონ ბავშვებთან და გამოკვეთონ ის შეფერხება, რაც კონკრეტულ ასაკში აქვთ, დაგეგმონ შესაბამისი ინტერვენცია. ჯგუფის წევრები აფასებენ ბავშვებს როგორც ინდივიდუალურად, ასევე ერთად. ბავშვების შეფასების შემდეგ, მშობლები და პროფესიონალების გუნდი ხვდებიან ერთმანეთს და განიხილავენ ბავშვის ყველა მონაცემსა და შესაძლებლობას. შესაძლოა ბავშვს დამატებითი სერვისით სარგებლობაც ჭირდებოდეს და ამის შესახებ აწვდიან მშობელს ინფორმაციას და ეხმარებიან შესაბამისი სერვისის მოძიებაში. (The national dissemination centre for children with disabilities, 2017)

მულტიდისციპლინარული გუნდები სხვადასხვა სფეროში სხვადასხვა აქტივობებით და სხვადასხვა პროფესიონალების ნაკრებისაგან შედგება. სოციალური მუშაკები აქტიურად არიან ჩართული გუნდის მუშაობის პროცესში. მულტიგუნდის წევრები არიან ძირითადად ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი, პედაგოგი, ასევე დადებით ფაქტორს წარმოადგენს მშობლებთან ურთიერთავეშირი. სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში მულტიგუნდის მუშაობა სსსმ აღსაზრდელებთან წარმატებულ შედეგებს იძლევა. საქართველოს 10 საპილოტე ბაღში ამის მაგალითებიც გვაქვს (დოლიძე, 2015).

მულტიდისციპლინარული გუნდის მუშაობა ყველა ჯგუფთან სასარგებლო იქნებოდა, თუმცა მთავარი ფაქტორი არის ის, რომ გუნდის წევრები ერთად, ყურადღებით ასრულებდნენ დასახულ ამოცანებს და მუდმივად ცდილობდნენ ახალი შესაძლებლობების გამოყენებას. რაც მეტი ტრენინგი და მხარდაჭერა ექნებათ მათ, ეს უფრო ეფექტურად და პოზიტიურად აისახება მათი საქმიანობის ხარისხზე. (Cozens, 2001)

საქართველოში 2013 წელს ჩატარებული კვლევა - „ინკლუზიური განათლების მაჩვენებელი საქართველოში“ აჩვენებს, რომ ინკლუზიური განათლების პროცესში ერთ-ერთ ბარიერს წარმოადგენს მონიტორინგის სისტემის არ არსებობა, განათლების სისტემის სხვადასხვა დონეზე ხორციელდება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან დაკავშირებული მონაცემების შეგროვება, თუმცა შემდგომში არ ხდება ამ მონაცემების თვისებრივი ანალიზი და გაერთიანება. პრობლემა არის ისიც, რომ დაწესებულებებში არ არის ზუსტი მონაცემი თუ რამდენია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მოსწავლეთა შორის რამდენია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სტატუსის მქონე პირი, როგორია მათი განაწილება სწავლების სხვადასხვა საფეხურზე. (ჭინჭარაული, 2013)

ბავშვის განათლების უფლება მხარდაჭერილია მთელი რიგი საერთაშორისო რეგულაციებით, რომელსაც მხარს უჭერს საქართველო.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გაეროს კონვენცია აღიარებს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ყველა ბავშვს აქვს ზოგადი განათლების სისტემაში ჩართვის და ინდივიდუალური დახმარების მიღების უფლება. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვისთვის, ისევე როგორც ყველა ბავშვისათვის განათლების მიღება არის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი. მას ასევე გავლენის მოხდენა შეუძლია მომავალ დასაქმების შესაძლებლობასა და სხვა სოციალურ აქტივობებზე. ზოგიერთ კულტურაში, სკოლის დასრულება ასოცირდება იმასთან, რომ გახდეს ჩამოყალიბებულ პიროვნება. (World report on disability, 2011)

სალამანკას დეკლარაცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების თვალსაზრისით ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენს, დეკლარაციის მიხედვით ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების უფლება და ჩვენ უნდა დავებმართოთ მათ ამის მიღებაში, ყველა ბავშვს აქვს უფლება ისწავლოს ინკლუზიურ კლასში, სასწავლო პროგრამა და მიდგომა მორგებული უნდა იყოს თითოეული ბავშვის ინტერესებს. ინკლუზიური განათლება განაპირობებს ინკლუზიური საზოგადოების წარმოშობას და ეფექტურობას. (The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education, 1994)

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ 2006 წლის 13 დეკემბერს მიღებული იქნა „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია“. აღნიშნული დოკუმენტი მთლიანად შშმ პირთა კეთილდღეობის გაუმჯობესებას ემსახურება, თუმცა ამ შემთხვევაში ყურადღებას გავამახვილებთ 24-ე მუხლზე, რომელიც განათლების საკითხებს ეთმობა, კერძოდ კი გულისხმობს, რომ მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ შშმ პირთა უფლებას განათლების ხელმისაწვდომობაზე და ისინი ვადებულნი არიან უზრუნველყონ ინკლუზიური განათლების სისტემის დანერგვა, ასევე მთელი ცხოვრების მანძილზე განათლების ხელმისაწვდომობა. (შეზღუდული შესაძლებლობის მქონდე პირთა უფლებების კონვენცია, 2007)

ბავშვთა უფლებათა კონვენციის 23-ე მუხლის მიხედვით, კონვენციის ხელმომწერი სახელმწიფოები ემხრობიან მოსაზრებას რომ სსსმ და შშმ ბავშვებს აქვთ უფლება სარგებლობდნენ განსაკუთრებული მზრუნველობით, ასევე მიიღონ განსაკუთრებული განათლება და მომზადება, რათა შეძლონ ღირსეულად ცხოვრება ისეთ პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფს მათ მაქსიმალურ დამოუკიდებლობას და სოციალურ ინტეგრაციას. ამავე კონვენციის 29-ე მუხლი გვთავაზობს, რომ ბავშვს აქვს უფლება, მიიღოს განათლება და სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს უფასო, სავალდებულო დაწყებითი განათლება... (ბავშვის უფლებათა კონვენცია, 1989)

ინკლუზიური განათლების უფლება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების პრიორიტეტულ საკითხს წარმოადგენს. მაგალითად:

იტალია ერთ-ერთი ქვეყანაა, რომელმაც მიაღწია საშუალო სკოლებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა 99.6% მონაწილეობას საგანმანათლებლო პროცესში, ასევე უმაღლესი მაჩვენებლი აქვს შვედეთსა და მალტას. 1987 წელს იტალიის საკონსტიტუციო საბჭომ აღიარა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სასწავლო პროცესში ჩართვის უპირობო უფლება, მათ შორის იმათთვისაც ვისაც შეზღუდული შესაძლებლობების დონე უფრო მძიმე აქვს. ყველა კომპეტენტურ ორგანოს დააკისრა, რომ უზრუნველყონ მათი სრულყოფილი მომსახურება. საბავშვო ბაღები, სკოლები და უმაღლესის სასწავლებლები სრულიად ჩართული არიან

ინკლუზიური განათლების პროცესში. მასწავლებლები სასწავლო გეგმას ადგენენ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობლებთან ერთად. (UNICEF, 2015)

მაღტაში დაინერგა ინკლუზიის კოორდინატორის პოზიცია. ინკლუზიის კოორდინატორი არის პროფესიონალი, რომელსაც აქვს საკმაო გამოცდილება და ცოდნა ინკლუზიური განათლების პრინციპებისა და მათი პრაქტიკულად განხორციელების შესახებ, ის ასევე თანამშრომლობს სკოლის ადმინისტრაციასთან, მოსწავლეებთან და დამხმარე მუშაკებთან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ზოგადი განათლების სისტემაში ჩართვის პროცესში. დამხმარე მუშაკებიც კი ინკლუზიური განათლების პრინციპებით მუშაობენ. (UNICEF, 2015)

ჩეხეთის რესპუბლიკა, წახალისების მიზნით, „სამართლიანი სკოლის სერთიფიკატით“ აჯილდოვებს ისეთ სკოლებს, რომლებიც აქტიურად ახორციელებენ ინკლუზიურ სწავლებას. (UNICEF, 2015)

კვლევები მხარს უჭერენ ინკლუზიური განათლების პოზიტიურ სარგებელს, როგორც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ისე ტიპიური განვითარების მქონე ბავშვებისათვის. კვლევებმა აჩვენეს, რომ ინდივიდუალური მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ პრაქტიკას შეუძლია წარმატების მიღწევა ადრეული სწავლების ეტაპზე. სსსმ ბავშვებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი უნარჩვევებისა და საჭიროებების სწავლა ინკლუზიურ გარემოში. ზოგიერთი კვლევა იმასაც აჩვენებს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები, რომლებიც ინკლუზიური სწავლების პროცესში იყვნენ ჩართულნი უფრო მეტი შემეცნებითი და კომუნიკაციური განვითარება განიცადეს, ვიდრე იმ ბავშვებმა, რომლებიც განცალკევებით იყვნენ. გარდა ამისა კვლევები გვიჩვენებს, რომ ბავშვები რომელთაც ინკლუზიური სწავლება ადრეულ საფეხურზე გაიარეს აჩვენებენ უფრო ძლიერ სოციალურ და ემოციურ უნარებს ვიდრე მათი თანატოლები რომლებიც განცალკევებულად იყვნენ, უფრო მეტი მეგობარი ყავთ და სოციალური ქსელიც უფრო დიდია, ურთიერთობები მათ უფრო უადვილდებათ. (U.S. department of education, 2015)

ადრეული განათლების ხელმისაწვდომობას პოზიტიური სარგებელი აქვს, არა მხოლოდ თავად ბავშვების განვითარებისათვის, არამედ გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზეც.

სკოლამდელი განათლება, როგორც უკვე ვთქვით, ხელს უწყობს სასკოლო წარმატებას, ასევე აქვს ეკონომიკური სარგებელი, რადგან სოციალურად დაუცველი, ღარიბი ოჯახების ბავშვების, სასწავლო პროცესში ჩართვას მომავალში შესაძლოა გავლენა ქონდეს სიღარიბის შემცირებაზე, სწორედ, ამ ბავშვების უნარების გაუმჯობესებით, განვითარებითა და გაძლიერებით. პროფესორი ჰეკმანის თქმით, ეკონომიკური წარმატება კვალიფიციური სამუშაო ძალის შექმნაზეა ორიენტირებული. ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთი ეფექტური გზაა, ხელის შეწყობა რისკის მქონე ბავშვთა განვითარების ზრდაში. (Heckman, 2012)

ჰეკმანის და მასტეროვის კვლევები გვიჩვენებს, რომ თუ სახელმწიფო ადრეულ ეტაპზე ეხმარება შეზღუდული შესაზლებლობის მქონე ბავშვებს და მეტად უწყობს ხელს მათ სასწავლო გარემოში ჩართვას, არადისკრიმინაციული დამოკიდებულებულების ჩამოყალიბებას, უფრო ეფექტიანია პოლიტიკა, ვინაიდან გერძელვადიანი სარგებელი აქვს. ეკონომიკურად მეტი ჯდება, როდესაც უფრო გვიან ასაკში საჭიროებს შეზღუდული შესაზლებლობების მქონე ადამიანი სახელმწიფო დახმარებას, ვიდრე ბავშვობის პერიოდში, რდესაც ადრეულ ეტაპზე ხდება საჭირო ინტერვენცია და უფრო ადვილად არის შესაძლებელი მომავალი გართულებების დაძლევა. საჭირო უნარ-ჩვევებისა და სოციალური ურთიერთქმედების დასწავლა მნიშვნელოვანია ადრეულ ასაკში, რათა მომავალში აიცილონ ეს პრობლემები. (Masterov, Heckman, 2007) ამისათვის მნიშვნელოვანია ინკლუზიური განათლების გაუმჯობესება, როგორც სკოლამდელ ისე სასკოლო პერიოდის განმავლობაში. ადრეული სკოლამდელი განათლება, რომელიც მორგებულია თავისი ინფრასტრუქტურით, პერსონალითა და მუშაობით ინკლუზიური განათლების პრინციპებს, გერძელვადიან პერიოდში სასიკეთო ცვლილებებს ავლენს, როგორც შეზღუდული შესაზლებლობის მქონე ბავშვთა განვითარების და საზოგადოებაში ინტეგრაციის თვალსაზრისით, ისე ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური გაძლიერების მხრივ. განათლება ასევე

დაკავშირებულია დასაქმებასთან, ქვეყანას რაც მეტი დასაქმებული პირი ეყოლება, რომელსაც საჭირო ცოდნა და უნარები ექნება ეკონომიკურად უფრო მეტ სარგებელს ნახავს. (Masterov, et al. 2007)

ინკლუზიური სწავლება სასარგებლოა იმ ბავშვებისთვისაც, რომლებსაც არ აქვთ სხვადასხვა სახის განვითარების პრობლემები. კვლევები აჩვენებს, რომ ინკლუზიურ სკოლებში მეტია მიმღებლობა და გაგება. ერთ-ერთმა კვლევამ აჩვენა, რომ ინკლუზიურ დაწესებულებაში ტიპური განვითარების მქონე ბავშვებს მეტი სოციალური მიმღებლობა და ცოდნა აქვთ შეზღუდული შესაძლებლობებისა და განვითარების პრობლემების გრძელვადიანი ბუნების შესახებ, ვიდრე იმ ბავშვებს რომლებიც სეგრეგირებულ სკოლამდელ დაწესებულებებში სწავლობენ. ასეთ შემთხვევებში მეტია სოციალური ურთიერთქმედების დონეც სსსმ და ტიპური განვითარების ბავშვებს შორის. (NSW government, 2014)

2015 წელს საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიერ ჩატარდა კვლევა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისა და ახალგაზრდების ფორმალური განათლების სისტემაში ჩართვისა და განათლების საბაზისო საფეხურის დამთავრებისა და მხარდამჭერი ფაქტორების შესახებ, რომელსაც ხელს უწყობდა ჩეხური არასამთავრობო ორგანიზაცია „ადამიანი გაჭირვებაში“. კვლევის მიზანს წარმოადგენდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება და ინკლუზიური განათლების პროცესში ხელშეწყობა.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ საქართველოში ჯერ კიდევ ბევრი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვია განათლების მიღმა დარჩენილი. განათლების სისტემაში იკვეთება შემდეგი ბარიერები: ბავშვის იდეტიფიცირების მექანიზმის არ არსებობა, არაადაპტური ინფრასტრუქტურა, როგორც შენობის გარეთ, ისე შიგნით, სპეციალური პედაგოგების არასაკმარისი რაოდენობა, არასაკმარისი რესურსები მათი პროფესიული ზრდა განვითარებისათვის, მასწავლებლები ასევე ვერ ართმევენ თავს ინკლუზიურ სასწავლო გარემოს და სთხოვენ სპეციალურ პედაგოგს რომ ბავშვი საკლასო ოთახიდან გაიყვანოს, რაც თავის მხრივ პრობლემას წარმოადგენს სსსმ ბავშვისათვის, განათლების მიღების პროცესში. მიუხედავად იმისა რომ სკოლას არ

აქვს უფლება შეზღუდული შესაზღებლობის მქონე ბავშვს უარი უთხრას სასწავლო პროცესში ჩართვაზე, ექსპერტები ერთ-ერთ ყველაზე დიდ პრობლემად სწორედ სკოლის მომსახურე პერსონალს მიიჩნევენ, განსაკუთრებით კი რეგიონებში, სადაც ნაკლები ხელმისაწვდომობა აქვთ პროფესიული კურსებში მონაწილეობის მიღებაზე. (GASW, 2015)

სფეროში ჩახედული სპეციალისტების აზრით, ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბარიერი საზოგადოების დამოკიდებულებაა. საზოგადოების ცნობიერების მხრივ არსებობს პრობლემა, რაც თავის მხრივ იწვევს ნაკლებად სოლიდარულ დამოკიდებულებას სსსმ პირების მიმართ და მათ სტიგმატიზაციას. მნიშვნელოვნად მიიჩნევა ასევე შშმ ბავშვების მშობლების მხარდაჭერის საკითხი. (GASW, 2015)

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების ბავშვებთან ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიხედვით ხელმძღვანელობენ, თუმცა მშობლების მხრიდან ხშირად არის უარყოფითი დამოკიდებულება სასწავლო გეგმის შედგენასთან დაკავშირებით, ისინი ფიქრობენ, რომ ეს მათი შვილის სტიგმატიზაციას გამოიწვევს. ხშირად ასევე ხდებიან დისკრიმინაციის ფაქტებსაც, თუმცა უნდა აღინიშნოს რომ მოსწავლეების მხრიდან უფრო მეტია მიმდებლობა. მასწავლებლებს და სხვა ბავშვების მშობლებს რაც შეეხება, მათ უმეტესწილად არ სურთ რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მონაწილეობით წარმართოს სასწავლო პროცესი, ვინაიდან თვლიან რომ ეს აფერხებს სწავლის მიმდინარეობას. ნეგატიურ დისკრიმინაციასთან ერთად ადგილი აქვს პოზიტიურ დისკრიმინაციასაც, რაც სსსმ ბავშვებს „განსაკუთრებულად“ მოპყრობაში გამოიხატება და სტიგმატიზაცია ხდება ამ შემთხვევაში დადებითი გამოხატულებით. (GASW, 2015)

სკოლაში ინკლუზიური განათლების დანერგვამ და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისათვის შესაბამისი გარემოს შექმნამ მთელი რიგი პრობლემები წარმოქმნა, როგორცაა მშობელთა უკმაყოფილება, მასწავლებელთა არასათანადო კვალიფიკაცია და არამზაობა, შესაბამისი რესურსების არ ქონა. სსსმ ბავშვების განსხვავებულობა მოითხოვდა განსაკუთრებულ მიდგომებს.

მიუხედავად იმისა რომ ინკლუზიური განათლება ყველანაირად სასიკეთოა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის, ეს ხელს უწყობს მათ სოციალურ ინტეგრაციას, განვითარების გაუმჯობესებას და ა.შ. როგორც ერთ-ერთი სკოლაში მომუშავე მასწავლებელი ყვება თავისი გამოცდილების შესახებ, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნა და მისი პრაქტიკულად განხორციელება საკმაოდ რთული პროცესია. (მაწკეპლაძე, 2015)

საწყის ეტაპზე მოხდა სასწავლო პროცესში ჩართული საწავლებლების და ბავშვის მშობლის შეხვედრა და ერთად შეიმუშავეს სასწავლო გეგმა. თავდაპირველად შეაფასეს ბავშვის შესაძლებლობები, აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ შემთხვევაში ბავშვს ქონდა სმენის პრობლემა. ბარიერებს ქმნიდა ის რომ ჭირდებოდათ სწავლების პროცესში მეტი ვიზუალური მასალა, თუმცა ეს შემთხვევა წარმატებული აღმოჩნდა, რადგან მასწავლებლებმა ერთად შეიმუშავეს გრძელვადიანი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, რომელიც სკოლაში არც ერთ მოსწავლეს არ დააზარალებდა და დღეისათვის ბავშვის სწავლის დონეც გაუმჯობესებულია, აქტიურად არის ჩართული სასკოლო ღონისძიებებში და ყავს მეგობრები. (მაწკეპლაძე, 2015)

კვლევის მიზანი და ამოცანები

კვლევის მიზანია შეისწავლოს ის ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში ინტეგრაციის პროცესზე.

კვლევის ამოცანები:

- საჯარო სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ადამიანური რესურსების არსებობისა და დაწესებულებაში მომსახურე პერსონალის კვალიფიკაციის დონის შესწავლა;
- ფიზიკური ბარიერების, კერძოდ სასწავლო დაწესებულების ინფრასტრუქტურის შესწავლა;
- ინკლუზიური სწავლების მიმართ დაწესებულებაში მომსახურე პერსონალისა და მშობლების დამოკიდებულებების შესწავლა;
- კვლევის რესპოდენტების მხრიდან სახელმწიფოს როლის განსაზღვრა (რამდენად საჭიროებენ სახელმწიფო მხარდაჭერას ადრეული განათლების საფეხურზე).

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მონაწილეები

კვლევის რესპოდენტები შეირჩა ხელმისაწვდომი შერჩევით. კვლევის მონაწილეები არიან სკოლამდელი აღზრდის საჯარო დაწესებულებების დირექტორები, მასწავლებლები, აღსაზრდელების მშობლები და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლები. ყველა მათგანი არის მდემდრობითი სქესის წარმომადგენელი.

გამოკითხული მშობლები არიან 2-6 წლამდე სკოლამდელი განათლების სასწავლო პროცესში ჩართული ბავშვების დედები.

კვლევის ინსტრუმენტი

აღნიშნული კვლევის მიზნისა და ამოცანების შესასწავლად გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდი. კვლევის ინსტრუმენტს წარმოადგენს სიღრმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი. ინტერვიუსთვის მომზადდა ოთხი სხვადასხვა კითხვარი: მშობლებისთვის, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლებისთვის, მასწავლებლებისა და დირექტორებისთვის. სიღრმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი მოცემულია დანართში.

კვლევის არეალი

კვლევა ჩატარებულია თბილისში, მხოლოდ საჯარო სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში.

კვლევის პროცედურა

კვლევის მონაწილეებს ინტერვიუს ჩაწერამდე წინასწარ დავუკავშირდით და შევუთანხმდით. კვლევაში მონაწილეობა რესპოდენტებისთვის ნებაყოფლობითი იყო, შეეძლოთ უარი ეთქვათ ინტერვიუზე. იყო შემთხვევები, როდესაც დირექტორებმა უარი განაცხადეს კვლევაში მონაწილეობაზე. სულ კვლევის ფარგლებში ჩატარდა 20 ინტერვიუ, რომელთა ხანგრძლივობა შეადგენდა დაახლოებით 40 წუთს. კვლევის ჩატარების პერიოდი: 2017 წლის მარტი/აპრილი.

კვლევის შეზღუდვები

დროისა და ფინანსური რესურსების გამო ვერ მოხერხდა მეტი პოპულაციის მოცვა. კვლევა ჩატარებულია მხოლოდ თბილისში. იყო შემთხვევები, როდესაც დაწესებულების ხელმძღვანელები უარს აცხადებენ კვლევაში მონაწილეობაზე. გარდა ამისა მასწავლებლებთან და დირექტორებთან ინტერვიუები ჩატარდა სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში, რასაც შესაძლოა გავლენა ქონოდა პასუხებზე.

მონაცემთა ანალიზი

ლიტერატურის მიმოხილვა - საკვლევ პრობლემასთან დაკავშირებული ლიტერატურის მოძიება და განხილვა.

მონაცემების დამუშავება მოხდა აუდიო ჩანაწერების ტრანსკრიპტების ანალიზით კოდირების გზით.

მონაცემების ანალიზის დროს დაცულია ანონიმურობა, შესაბამისად არ ფიქსირდება რესპოდენტების სახელები და საჯარო დაწესებულების ნომერი.

კვლევის შედეგების ანალიზი

დამოკიდებულების ბარიერები - სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მომსახურე პერსონალსა და მშობლებში.

ინკლუზიური განათლების პროცესში, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევას დამოკიდებულებასთან დაკავშირებული ბარიერები წარმოადგენს.

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორები ინკლუზიური სწავლებას დადებითად აფასებენ, ცდილობენ ხელი შეუწყონ აღნიშნული პროცესის პრაქტიკულ განხორციელებას და გამოხატავენ მზადყოფნას. იმ დაწესებულების დირექტორები, რომელთაც ყავთ სსსმ მოსწავლე აქტიურად არიან ბავშვის სწავლების პროცესში ჩართული, თუმცა აღნიშნავენ რომ ინკლუზიური სწავლების პროცესში დამატებითი მახრდაჭერაა საჭირო.

„მე მივესალმები ინკლუზიური განათლების დანერგვას, ოღონდ პროცესი როგორც მიმდინარეობს, ვფიქრობ რომ რაღა უფრო მეტია საჭირო რა, მეტი ხელშეწყობაა საჭირო, როგორც დამოკიდებულების მხრივ ისე ინფრასტრუქტურა, რესურსები და ასე შემდეგ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„ამაზე კარგი რა არის, 3-დან 6 წლამდე ბავშვის აღზრდა განვითარება, აი ისრუტავს რო იტყვიან ბავშვი ყველაფერს ამ პერიოდში. მერე რა რომ რაღაც შეზღუდულობა და პრობლემები აქვს, ისიც ხომ რაღაც თავისებურია, მითუმეტეს თავისი სწავლების პროგრამა აქვთ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„შევაფასებდი დადებითად, ინკლუზიური განათლების პროცესი იმიტომ არის მნიშვნელოვანი რომ ბავშვებმა ის შეეხებება რაც აქვთ ბალის პერიოდში დაძლიონ, ლოგოპედის, ფსიქოლოგის თუნდაც სპეციალური პედაგოგის ჩართვით. ისე რომ სხვა ბავშვებსაც არ შეექმნათ პრობლემები.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„სხვანაირი დამოკიდებულება მაქვს ამ ბავშვების მიმართ, იმიტომ რომ განსაკუთრებული საჭიროების მქონენი არიან, ჩვენგან დახმარებას ითხოვენ, ჩვენგან რაღაცას ახალს ითხოვენ რაზეც ჩვენ მზად ვართ ყველანაირად რომ ხელი შევუწყოთ, დავეხმაროთ, წინ წავწიოთ მათი აბსოლიტურად სულ ყველაფერი, განათლება, განვითარება, თუნდაც ის ჯგუფში, სოციუმში მათი არსებობა, რომ სოციუმი დაიმკვიდრონ იქ სადაც თვითონ არიან ჯგუფში...“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„პოზიტიურად შევაფასებდი, რა თქმა უნდა მნიშვნელოვანი პროცესია, აუცილებელია არამხოლოდ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის, არამედ სხვებისთვისაც. იცით, ბავშვების საბავშვო ბალის ასაკიდან სწავლობენ ურთიერთობებს და ვთვლი რომ ეს პერიოდი ეხმარება მათ სწორედ კარგი სოციალიზაციის უნარების ჩამოყალიბებაში. ასეთ შერეულ ჯგუფებში მეტს სწავლობენ, ეხმარებიან ერთმანეთს“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

განწყობა-დამოკიდებულება მასწავლებლების მხრიდანაც პოზიტიურია, ისევე როგორც დირექტორების მხრიდან, ისინი საუბრობენ პროცესის აუცილებლობასა და მნიშვნელობაზე.

„აუცილებელია ნამდვილად, ასე ვფიქრობ, როგორც პედაგოგი, იმიტომ რომ სსსმ ბავშვებს უნდა დამატებით ზედმეტი ყურადღება, სულ სხვა ენერგია, მარტო სპეც პედაგოგი კი არ აქ მართლა დიდი მნიშვნელობა აქვს გარემოს.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„ძალიან მომწონს ეგ რომ არ უნდა იგრძნოს იმ ბავშვმა რომ სსსმ-ა, რაღაც პრობლემები აქვს და უნდა იცხოვრონ ჩვეულებრივ ტიპური განვითარების ბავშვებთან ერთად, რავიცი მე მომწონს,, ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„მემგონი ძალიან მნიშვნელოვანია, იმიტომ რომ უკვე ძალიან დიდი რაოდენობა წამოვიდა ბავშვების, ადრე თუ იყო ერთი და ორი შემთხვევა ეხლა უფრო მეტია. გამოწვევებს რაც ვხედავ, რომ უნდა ჩაიერთოს ყველა ამ პროცესში და უნდა მივიღოთ ასეთი ბავშვები, მითუმეტეს ჯობია რომ თითონ საბავშო ბაღში შეიქმნას ამის გარემო და ამ ბავშვებთან ვიმუშაოთ, ძალიან კარგი იქნება თუ ასეთი ბავშვები გვეყოლება, რომ ურთიერთობა ქონდეს ამ ბავშვებთან.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

დირექტორები აღნიშნავენ, რომ დაწესებულებები მზად არიან და ხელს უწყობენ ინკლუზიურ სწავლებას. კვლევის შედეგად, არც მასწავლებლების უარყოფითი დამოკიდებულება არ ვლინდება სსსმ ბავშვების მიმართ, თუმცა პედაგოგები ამ შემთხვევაში უფრო მეტად ხედვენ სირთულეებს და საჭიროებებს, ვინაიდან მათ პირადად უწევთ ბავშვებთან ურთიერთობა და სასწავლო პროცესს თავად უძღვებიან.

მასწავლებლებს, ვინც, მუშაობს უშუალოდ და აქვს სსსმ ბავშვებთან მუშაობის პრაქტიკა რისთვისაც უქმნის ბავშვის განვითარების დარღვევის დონე, შეზღუდულობის სიმძიმე, ქცევითი სირთულეები, რამდენ დროს მოითხოვს ბავშვი მისგან. ეს ყველაფერი, რა თქმა უნდა, შესაძლოა ნეგატიურად აისახოს მასწავლებლის დამოკიდებულებაზე.

„ინკლუზიური ბავშვი გვყავდა შარშან, გაჭირვებით თავიდან ცოტა გამიჭირდა, მაგრამ მერე უკვე არანაირად არ განსხვავდებოდა ამ ბავშვებისგან, განუვითარებელი ხელები ქონდა, თვალები, მხედველობის პრობლემა, მეყველების ყველაფერის პრობლემა ქონდა მარტო მე ვერ ვმუშაობდი თავიდან, დამხმარე ძალიან მეხმარებოდა, თითებიდან სითხე გასდიოდა და სულ დამუშავება უნდოდა, თორე ურთიერთობით და რაღაც ჩვეულებრივ კარგად ვიყავი. სხვა ბავშვებსაც ყურადღება ჭირდებოდა, ეს ბავშვი

დამატებით ყურადღებას მოითხოვდა“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„იცი რაა, მიჭირს ეხლა აგრესია და რალაცეებია რაც ხდება ჩვენთან, მესმის ბავშვი სიტუაციიდან გაომდინარეც რომ მას არ ესმის ეს და რამოდენიმეჯერ უნდა გააგებინო, უნდა აუხსნა, იცი არც უნდა გამოგეპაროს, ერთი რალაცაც არ უნდა გამოგეპაროს იმან თუ რალაც ისე ვერ გაიგო, უნდა აგრძნობინო რა გააკეთა, რომ მიხვდეს, თვითონ ხვდება ძალიან კარგად ხვდება.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„ძალიან მიჭირდა, იმიტომ, რომ ბავშვი იყო უზომოდ რთული, ნუ როგორ გითხრათ მშობელს ვთხოვდით რომ არ მოეყვანა, რამე დამატებითი გაეკეთებინა, ეს ბავშვი სხვა ბავშვების თანდასწრებით შიშვლდებოდა, ცემდა მათ, ვერ ვუმკლავდებოდით და შესაძლია ეს პრობლემა ჩვენშიც იყო, რთულია ნამდვილად ძალიან რთული.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

მასწავლებლების დაბალი მოლოდინები ხშირად ხელს უწყობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის იზოლაციას ინკლუზიური განათლების პროცესში, ირლანდიაში კვლევებმა აჩვენა, რომ იმ სტუდენტებისგან ვისაც განვითარების რაიმე პრობლემა ქონდა, იქნებოდა ეს ფსიქიკური თუ ფიზიკური მასწავლებლები ნაკლებს ითხოვდნენ და ელოდნენ მათგან, ვიდრე ტიპური განვითარების სტუდენტებისგან. (Shevlin, 2002)

მასწავლებლებს უფრო უადვილდებათ მუშაობა ისეთ ბავშვებთან, რომელთაც ნაკლები დახმარება ჭირდებათ.

„არ გამჭირვებია, იმიტომ რომ სხვათაშორის მიუხედავად იმისა რომ დაუნის სინდრომიანი იყო ძალიან ისეთი აქტიურ ბავშვი იყო მინდა გითხრათ, დამოუკიდებლად საკვებს თვითონ მიირთმევდა, საჭირო ოთახის მოხმარებაც დამოუკიდებლად შეეძლო, ხელის დაბანა და სულ ჩვენც ვცდილობდით რომ ეს თვითმომსახურება ქონოდა კარგად გამომუშავებული და აქტივობებზე უნდოდა ცოტა

დახმარება.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

გარდა ამისა, მასწავლებლებისა და დირექტორებისგან მიღებული ინფორმაციით ჩანს, რომ თანატოლები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მიმართ არანაირ უარყოფით დამოკიდებულებას არ გამოხატავენ, პირიქით ზოგიერთი მასწავლებელი საუბრობს იმაზე, რომ ბავშვები მათ განსხვავებულად არ აღიქვამენ, თამაშობენ მათთან ერთად... „არანაირი აგრესია არ მოდის, პირიქით იცი როგორ ეფერებიან ბავშვები და როგორ ეპყრობიან? როგორ უფრო ხილდებიან...“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

მასწავლებელი იხსენებს, რომ მშობლების უარყოფითი დამოკიდებულებაც კი დაძლია მათი შვილების პოზიტიურმა დამოკიდებულებამ სსსმ ბავშვის მიმართ.

„თავიდან მშობლები იყვნენ უარყოფითად განწყობილები, რატოა ჩვენ ბავშვებთან. მერე რო შეხედეს რომ მათი შვილები მეგობრობდნენ მასთან პრობლემებიც მოგვარდა. პირიქით, მშობლებიც ყურადღებას აქცევდნენ ამ ბავშვს, ისიც ისეთი თბილი იყო რაღაცნაირი“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

მიუხედავად ამ ყველაფრისა მშობლებთან ჩატარებული ინტერვიუების დროს მაინც იკვეთება უარყოფითი დამოკიდებულება, ის რომ ვერ იღებენ გასხვავებულს და საფრთხეს ხედავენ მასში. პრობლემებია ინფორმირებულობის თვასაზრისითაც მშობლების ნაწილმა არ იცის საერთოდ რას ულისხმობს ინკლუზიური განათლება და ვინ არიან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები.

„ვაიმე არ ვიცი ინკლუზიური განათლება რას ქვია? ვერ გავიგე. ჩემი შვილის ჯგუფში არის ბავშვი სულ თავისთვის არის, ხმას არ იღებს, მაგრამ არაფერი გამოწვევების წინაშე არაა. ბავშვისგან თუ არ წამოვიდა პრობლემა, ისე არ შეექმნება.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, ტიპიური განვითარების ბავშვის მშობელი.

„არ ვიცი, მეცოდება მე თვითონ ბავშვი რო ეგეთია და როგორ ვთქვა რომ არ მინდა ჩემმა შვილმა მასთან ერთად ისწავლოს, ისევ ჩემი გადმოსახედიდან თორე. არ ვისურვებდი, მაგრამ თუ იქნებოდა მაგაზე წინააღმდეგი არ ვინებოდი.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, ტიპიური განვითარების ბავშვის მშობელი.

„შევესწარი შემთხვევას როდესაც სსსმ ბავში რაღაც საგანს ურტყამდა მეორე ბავშვს თავში და იყო ძალიან აგრესიული. საშიშია მოკლედ ზოგიერთი შემთხვევა რადგან მასწავლებელი ჩვეულებრივ ბაღებში არის ორი, როცა ასეთი ბავშვი ყავთ ჩემი აზრით, ერთი მასწავლებელი ჭირდება ინკლუზიურ ბავშვს, რთული მისახედია რა ჩემი აზრით“ ინტერვიუს რესპოდენტი, ტიპიური განვითარების ბავშვის მშობელი.

„იცი რა, არ ვარ წინააღმდეგი, მაგრამ უნდა იყოს დაცული ნორმები, უნდა ყავდეს ამ ბავშვს დამხმარე უნდა უვლიდეს ვიღაც და ყურადღებას აცევდეს, იმიტომ რომ არის მომენტები, როდესაც აგრესიულები ხდებიან და სხვა ბავშვისთვის საშიშია.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, ტიპიური განვითარების ბავშვის მშობელი.

მიუხედავად მსგავსი ნეგატიური შეხედულებებისა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მშობლების ნაწილს სწორად აქვს გააზრებული ინკლუზიური განათლების პრინციპები და ამას თავიანთი ტიპიური განვითარების მქონე შვილებისთვისაც კი სასარგებლოდ მიიჩნევენ. მაგ, ერთ-ერთი მშობელი ინტერვიუს დროს ამბობს: „მე ვფიქრობ რომ უკეთესია იყოს, იმიტომ რომ ბავშვმა შემდეგი ცხოვრების ეტაპზე უცხოდ არ შეხედოს, უცხო არ იყოს მისთვის და იცოდეს, რომ არსებობენ ასეთი ადამიანებიც და მისთვის ეს ჩვეულებრივი მოვლენა იყოს.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, ტიპიური განვითარების ბავშვის მშობელი. ამ შემთხვევაში უნდა აღინიშნოს რომ ამ ადამიანს არ ქონია მსგავსი გამოცდლება, თუმცა თვლის, რომ არანაირი უარყოფითი დამოკიდებულება არ ექნება.

არიან მშობლები, რომელთაც ქონდათ გამოცდილება, ყავდათ ჯგუფში სსსმ ბავშვი და ამის გამო, ძალიან ნეგატიურად არიან განწყობილი. ერთ-ერთი საუბრობს: „ბავში იმიტომ გადმოვიყვანე სხვა ბაღში, რომ მის ჯგუფში ასეთი დებილი ბავშვები იყვნენ, არ მინდა ჩემი შვილი მათთან ერთად სწავლობდეს და პრობლემები შემექმნას ამის გამო დაწესებულებაშიც, მხოლოდ ეს არა ძალიან მიჭირს უკვე ასე ბაღის არჩევა, ამ ეტაპზე არ არის ასეთი ბავშვი ჯგუფში მაგრამ რაღაც მომავალ წელს იგივე პრობლემა მქონდეს.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, ტიპიური განვითარების ბავშვის მშობელი.

ადამიანური რესურსების არსებობისა და კვალიფიკაციის დონის შესწავლა

ინკლუზიური განათლების პროცესი სკოლამდელი აღზდის დაწესებულებებში მიმდინარეობს მასწავლებლის, ფსიქოლოგის და სპეციალური პედაგოგის ჩართვით.

პერსონალის კვალიფიკაცია, ერთ-ერთი ხელისშემშლელი ფაქტორია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებით სარგებლობის დროს. ხშირად პედაგოგებს არ აქვთ ინკლუზიური განათლების შესახებ ცოდნა და სსსმ ბავშვებთან მუშაობის გამოცდილება, რაც უარყოფითად აისახება ბავშვის წარმატებაზე.

პერსონალის კვალიფიკაციის მხრივ პრობლემებს უფრო მეტად ხვდებიან ძველ აშენებულ დაწესებულებებში, აქ პერსონალიც უფრო დიდი ხნის არის და გადამზადების კურსებშიც უფრო ნაკლებად არიან ჩართული.

ახალაშენებული სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ნაკლები პრობლემებია, როგორც ინფრასტრუქტურული, ასევე პერსონალის მხრივ. საუბრობენ, რომ საჭიროების მიხედვით აკეთებენ ყველაფერს იმისათვის, რომ შენობა და სასწავლო პროცესი მორგებული იყოს ყველა ბავშვზე, თუმცა ამის საშუალებას აძლევს გარემოც და ეხმარება საბავშვო ბაღების სააგენტოც.

„ჩვენთან ვთვლი, რომ კეთილმოწყობილია ყველაფერი, პერსონალზე, როგორც გითხარით მუდმივად გადიან ახალ ტრენინგებს, თუ ამის საშუალება გვეძლევა აქტიურად ერთვებიან.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„კოლექტივი საკმაოდ ძლიერია, ხშირად გადიან ტრენინგებს, მყავს ორი სპეციალური პედაგოგი, რადგან სსსმ ბავშვების რაოდენობა იმდენია ჩვენთან, რომ ვფიქრობთ ახლა მესამე სპეც პედაგოგიც დავიმატოთ... უმრავლესობას აქვს აუტიზმი, გარდა ამისა გვყავს ფსიქოლოგი და აქტიურად არიან ჩართული ბავშვებთან მუშაობაში. მინდა ასევე ავღნიშნო ისიც, რომ ძალიან დიდ წარმატებებს აღწევენ, ბავშვები აშკარად პროგრესირებენ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

დირექტორები აღნიშნავენ, რომ კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით, პედაგოგები მონაწილეობას იღებენ ტრენინგებში ინკლუზიური განათლების მიმართულებით, მაგრამ ეს არ არის მუდმივად. თავიანთი სურვილით მათ არ შეუძლიათ, რომ ტრენინგში ჩაერთონ. ასევე იკვეთება, რომ ზოგიერთ დაწესებულებას უფრო მეტად აქვს

ტრენინგებში მონაწილეობის სარგებლობის უფლება, ზოგან კი შესაძლოა წლები არ გამოცხადდეს.

„ბოლო ერთი წლის განმავლობაში არანაირი ტრენინგი და გადამზადება არ ყოფილა ჩვენთან“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„გადამზადების კურსები იყო ჩვენთან, რამოდენიმეჯერ იყვნენ წასულები, ტრენინგები გავლილი აქვთ და ანუ შესაბამისად მზად არიან.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„როდესაც საშუალება აქვთ ჩვენი პედაგოგები აქტიურად ერთვებიან სატრენინგო სწავლებაში“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

არის შემთხვევები, როდესაც დირექტორის მხრიდან მეტი მოთხოვნაა ჰყავდეს კვალიფიციური პერსონალი, მაგრამ თავად პედაგოგები არ იძლევიან იმის საშუალებას, რომ სწავლების ახალი მეთოდები შეისწავლონ. ამ შემთხვევაში დირექტორები თავად აღნიშნავენ, რომ არ ჰყავთ კვალიფიციური თანამშრომლები, რათა ეფექტურად მოემსხურონ სსსმ ბავშვებს.

„ნამდვილად გვინდა ტრენინგები, ნამდვილად გვინდა წინ წავიდეთ ყველაფერში, მაგრამ მე მაინც მგონია რომ ჯერ უნდა შეფასდეს, მათი ძალიან მაღალი დონე, უნდა დარწმუნდნენ რაღაც გამოცდა ტესტირებებით, რომ ტრენინგს აითვისებენ, ჩემი მხრიდან მოთხოვნაც არის და სურვილიც, მაგრამ ამ ეტაპზე გადამზადო ისეთი ადამიანი რომელსაც არანაირი მარაგი არ აქვს და ცოდნა ბავშვთან ყოფნის ტყუილად დახარჯული თანხა.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

ზოგიერთ სააღმზრდელო დაწესებულებაში, სადაც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების ბავშვი არ არის რეგისტრირებული, არ ჰყავთ სპეციალური პედაგოგი, თუმცა დირექტორები აღნიშნავენ, რომ მათ საჭიროების შემთხვევაში შეუძლიათ მიმართონ საბავშვო ბაღების სააგენტოს და მოითხოვონ მისი დამატება. გარდა ამისა ყველა დაწესებულებაში მუშაობს ფსიქოლოგი.

„სპეც პედაგოგი არ გვყავს, იმიტომ, რომ ამ ეტაპზე ჩვენ გვყავს ყველა ჯანმრთელი ბავშვი, ერთი ბავშვიც არ არის ისეთი რომელზეც სპეციალურ პედაგოგს მოვითხოვდით, ერთიც რომ იყოს სააგენტო (ბალების სააგენტო) დააკმაყოფილებდა და გამოგვიგზავნიდა სპეციალურ პედაგოგს.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

პედაგოგების კვალიფიკაცია

მასწავლებლებს განათლება მიღებული აქვთ სკოლამდელი აღზრდის მიმართულებით ე.წ „პუშკინის“ სახელობის სასწავლებელში, სამუშაო გამოცდილებაც საკმაოდ ხანგრძლივია საშუალოდ 10 წელი, არიან მასწავლებლებიც, რომელთა სამუშაო გამოცდილება 25 წელს აღემატება.

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში მომუშავე მასწავლებლები აღნიშნავენ, რომ სჭირდებათ დამატებითი ინფორმაცია, მეტი ცოდნა, ვინაიდან უჭირთ გამოცდილების გარეშე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან მუშაობა. უმეტესობას გამოცდილება არ აქვს, ვისაც უკვე აქვს, ამბობს, რომ ბევრი სირთულე ქონდა და მუდმივად საჭიროებს დამატებით რაღაცეებს, იქნება ეს ცოდნა, დამხმარე სახელმძღვანელოები თუ ასე შემდეგ.

„მე ნამდვილად მჭირდება და საინტერესო იქნება, იმიტომ, რომ ეხლა ყოველი მესამე ბავშვი ჰიპერაქტიურია თავი რო დავანებოთ აუტისტ და დაუნის სინდრომის მქონე ბავშვებს. მასწავლებლებისთვის ნამდვილად საჭიროა და კარგი იქნება“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„მე არ მიმიმართავს, არავისთვის ტრენინგში მონაწილეობის თაობაზე, მაგრამ კვალიფიკაციის ამაღლება საჭიროა, რა თქმა უნდა, რომ საჭიროა.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„რა თქმა უნდა, მე ყოველთვის მინდოდა და მინდა კიდევაც, რომ კიდე რაღაც სიახლე, რამოდენიმეჯერ კი ჩავვიტარა ტრენინგი, მაგრამ პრაქტიკა უფრო საჭიროა, აქ უფრო მეტს ვგეგმულობ პრაქტიკაში რო ვაკვირდები,“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„გადამზადება, რა თქმა უნდა, გვჭირდება, მე მქონდა ადრეც სურვილი რომ ინკლუზიური განათების მიმართულებით მეტი განათლება მიმელო, მაგრამ ფასიანი

რომ იყო თავი შევიკავე, დაწესებულებაში, რა თქმა უნდა, გვჭირდება, მაგრამ, ერთი სამი წელია არაფერი ისეთი არ ყოფილა. “ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„ტრენინგები გვექონდა ახლაც რომ გავიარეთ იყო იქ ინკლუზიურ განათლებაზეც საუბარი და რაღაც, მაგრამ, რა თქმა უნდა, რაც უფრო მეტი გვეცოდინება და ვისწავლით უკეთესია.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

მასწავლებლების მხრიდან არის დაინტერესება იმისათვის, რომ მიიღონ მეტი ცოდნა და უკეთ მოერგონ ბავშვების საჭიროებებს. ზოგიერთი მათგანი ფინანსების გამო, ვერ ახერხებს პროფესიული ტრენინგისგაველას, ამ დროს დირექტორები ელოდებიან როდის გამოცხადდება ტრენინგი, რომ შემდეგ ჩაერთონ. გადამზადების მოთხოვნით არ მიუმართავთ არასოდეს. პრობლემებს ვხვდებით, გადამზადებულ პერსონალთანაც, მასწავლებლები კიდევ მეტ ინფორმაციას საჭიროებენ, არ ყოფნით სამი სეანსი, იმისათვის რომ ცოდნა პრაქტიკაში წარმატებულად გამოიყენონ. განათლების პრობლემა ამ მიმართულებით ნამდვილად არსებობს და ჩატარებული ტრენინგები არ არის საკმარისი კვალიფიციური პერსონალის მისაღებად.

კვლევის პროცესში არ იკვეთება, რომ მასწავლებლები აქტიურად იყვნენ ჩართული მულტიდისციპლინარულ გუნდთან თანამშრომლობაში. საუბრობენ მხოლოდ იმაზე, რომ მუშაობენ დამატებითი სპეციალისტების დახმარებით.

„ვმუშაობთ ფსიქოლოგთან ერთად, ნეოროგანვიტარების ცენტრიდანაც მოდის ფსიქოლოგი კვირაში ერთხელ, ერთად ვმუშაობთ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„ფსიქოლოგი ამოდის და გაგვაცნობს თამაშის მეთოდებს, აქტივობებს რაც უნდა გავაკეთოთ, სპეც პედაგოგიც ასევე, ინდივიდუალურადაც მუშაობენ ბავშვებთან საჭიროების შემთხვევაში ერთავთ. “ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

სოციალური მუშაკის როლი სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში

მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში არ აქვთ ინფორმაცია სოციალური მუშაკის როლის შესახებ. რესპოდენტებმა არ იციან, თუ რა უნდა გააკეთოს სოციალურმა მუშაკმა დაწესებულებაში და რა პასუხისმგებლობები აქვთ მათ. სოციალური მუშაკის როლი და ფუნქცია გაიგივებულია მხოლოდ ოჯახური ძალადობის ფაქტებთან დაკავშირებით და მის საჭიროებას დაწესებულებაში ვერ ხედავენ.

„სოციალური მუშაკი ვინ არის არ ვიცი ჩვენ არ გვჭირდება, ან რა როლი უნდა ქონდეს, ალბათ სააგენტო უკეთ გიპასუხებთ ამ შეკითხვაზე, ჩვენ მისი საჭიროება არ გვაქვს.“ - ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„სოციალური მუშაკის დახმარება არ გვინდა, ეს უფრო ოჯახური ძალადობა რომ არის და იმ შემთხვევისთვის.“ - ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„რავიცი აბა რა მოიაზრება სოციალურ მუშაკში, ეგ ისეთი ტაბუ დადებული თემაა, ქართველობაა და ყველას ოჯახში ყველაფერი ლამაზად არ არის, მაგრამ მგონი არ ვართ მზად არც მე და არც საზოგადოება ამისთვის, ეს კიდევ უფრო ამძარებს სიტუაციას, მემგონი სოციალური მუშაკების მიდგომა უნდა იყოს სხვანაირი. ისე კი არა რო ჩაშვება და მე ეს მევალება და ეს უნდა გავაკეთო, მე მგონი აი თვითონ არის შესაცვლელი. ჩვენ ქართველებს სხვანაირი ცხოვრების წესი გვაქვს.“ - ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

სოციალურ მუშაკს რეალურად მრავალი სასიკეთო ცვლილების გატარება შეუძლია სკოლამდელი აღზრდი დაწესებულებაში და არამხოლოდ ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობისთვის. სასწავლო დაწესებულების გარემო სოციალური მუშაობის პრაქტიკული განხორციელების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილია, სოციალურ მუშაკებს აქვთ შესაბამისი კომპეტენცია, რომ იმუშავონ ფისიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე მოსწავლეებთან, ქცევითი პრობლემების მქონე ბავშვებთან, მათ მშობლებთან და მასწავლებლებთან, დაეხმარონ, მხარი დაუჭირონ მათ განვითარებას. ყველაზე მნიშვნელოვანი არის ის, რომ სოციალური მუშაკები ოჯახის და

სასწავლო დაწესებულების დამაკავშირებელი რგოლები არიან, რაც ეხმარება, როგორც მოსწავლეს მეტი წარმატების მიღწევაში, ისე სასწავლო დაწესებულებას დასახული მიზნების მიღწევასა და განვითარებაში (SSWAA, 2003) შესაძლოა ითქვას, რომ სოციალური მუშაკის ფუნქციური როლი ამ შემთხვევაში არის ადრეული ინტერვენციის მომსახურების კოორდინატორი, რომელიც ეხმარება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს განათლების მიღების უფლების პრაქტიკულად განხორციელებაში (Malone DM, 2000)

ძალიან მცირე რაოდენობას თუ სურს რომ ჰყავდეს სოციალური მუშაკი, როგორც დამატებითი ძალა ინკლუზიური განათლების პროცესში. ესეც მათ ვისაც ინფორმაცია აქვს მისი მოვალეობების შესახებ, ესმის მისი როლი.

„ძალიან კარგი იქნებოდა სოციალური მუშაკი რომ გვყავდეს დაწესებულებაში. აი, მმ, სოციალურ მუშაკს შეუძლია მშობელს, ოჯახს შორის კავშირის გაღრმავებაში დაგვეხმაროს და მეტი ინფორმაცია მოგვაწოდოს, მშობელს მეტი ინფორმაცია მიაწოდოს და იმუშავეს, განსაკუთრებით რაღაც ისეთ შემთხვევებზე. თუმცა ვიცი რომ სოციალური მუშაკების დეფიციტი ისედაც არის ქვეყანაში.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

სოციალური მუშაკები მუშაობენ სსსმ ბავშვებთან და ამასთანავე მათ მშობლებთანაც. სოციალური მუშაკი არის ასევე მულტიგუნდის წევრი (Humphrey, 2006) თუმცა, აღსანიშნავია ისიც რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლებიც არ იცნობენ სოციალური მუშაკის საქმიანობის შესახებ მნიშვნელოვან ინოვაციას და შესაბამისად მათაც არ შეუძლიათ მისი საჭიროების დანახვა.

„ამ სფეროში ვერ ხედავს მის როლს.“ - ინტერვიუს რესპოდენტი სსსმ ბავშვის მშობელი

„სოციალური მუშაკი რა როლშია აქ არ ვიცი, თან ცოტა ეჭვის ქვეშ დავაყენებდი ალბათ მის კომპეტენციას.“ - ინტერვიუს რესპოდენტი სსსმ ბავშვის მშობელი

„სოციალური მუშაკი ამ შეთხვევაში არ ვიცი, ალბათ საჭირო იქნება დამატებითი დახმარება მაგრამ ზუსტად ვერ გეტყვი ახლა რაში ვხედავ მის როლს.“ ინტერვიუს რესპოდენტი სსსმ ბავშვის მშობელი

ფიზიკური ბარიერები

ერთ-ერთ შემაფერხებელ ფაქტორს ინკლუზიური განათლების პროცესში ფიზიკური ბარიერები წარმოადგენს, კერძოდ არსათანადოდ მოწყობილი ინფრასტრუქტურა, ეს განსაკუთრებული პრობლემაა იმ ბავშვებისათვის რომლებიც ეტლით სარგებლობენ.

ინფრასტრუქტურისა და ფიზიკური სივრცის ადაპტურობის პრობლემა გამოიკვეთა იმ დაწესებულებებში, რომლებიც განთავსებულია ძველ შენობებში ან უფრო ადრეა აშენებული. ამ დაწესებულებებს პრობლემა აქვს არა მხოლოდ ადაპტურობის მხრივ, ფიზიკური სივრცის გამოც, ვინაიდან ბალებში ბავშვების რაოდენობა აჭარბებს სტანდარტით გათვალისწინებულ რაოდენობას და პატარა შენობაში არ არის საკმარისი სივრცე მათთვის. არის შემთხვევებიც, როდესაც ძველ შენობაში რთულია რაიმე ინფრასტრუქტურული ცვლილების განხორციელება.

„ფიზიკური სივრცის ადაპტაციისთვის მივმართეთ ადრე, თვითონაც იყვნენ ამოსულები, გვითხრეს, რომ რაღაც მოწესრიგდებოდა, უნდოდათ, მაგრამ ისეთ დონეზე არა რომ დაეკმაყოფილებინათ. არ ვიცი ეს ცოტა რთული თემაა, იმიტომ რომ აქ ზედა სართულიც არის და ასე ადვილად გადასაწყვეტი არ არის. შენობა არ გვაძლევს ამის საშუალებას, მაღალი კიბეა და ასე შემდეგ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზდის დაწესებულების დირექტორი.

„ფიზიკური სივრცე არ არის ადაპტირებული, პანდუსი არ გვაქვს, საჭიროებაც არ გვექონია, თორემ რამე რომ იყოს მოვახერხებდით, პირველი სართულია და შემოსვლას მოვარხებდით თუ ეტლით იქნებოდა ვინმე“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზდის დაწესებულების დირექტორი.

„ჩვენთან ამ შენობაში შეუძლებელია ფართის გამოყოფა ან დამატება, პანდუსის გაკეთებაც შეუძლებელია ისეთი კიბე აქვს შენობას, განსაკუთრებით მეორე სართულის, უბრალოდ ფორმალურად თუ იქნება არ მგონია პრაქტიკულად ვინმემ შეძლოს

გამოყენება, ქალაქში კეთდება, ახალი ბაღები შენდება, ვფიქრობ მომავალი წლიდან ბავშვთა რაოდენობა შემცირდება და ჯგუფები უფრო განიტვირთება. “ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზდის დაწესებულების დირექტორი

ახალაშენებულ სკოლამდელი აღზდის დაწესებულებაში ამ მხრივ არ იკვეთება არანაირი პრობლემა ინფრასტრუქტურულად.

„ჩვენთან ფიზიკური სივრცე არ წარმოადგენს პრობლემას, პირიქით ახალი შენობაა და საკმაოდ ადაპტირებულია.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზდის დაწესებულების დირექტორი

„ჩვენ ფართი გვაქვს ძალიან დიდი. ოთახებიც დიდია სადაც ბავშვები არიან, ეზოს ფუფუნებაც გვაქვს, ჰაერიც გარემო პირობები გვიწყობს ხელს მაგრამ შიდა სამუშაოები გასაკეთებელია.... “ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზდის დაწესებულების დირექტორი

ფიზიკური ბარიერები, რა თქმა უნდა, ნეგატიურად მოქმედებს ბავშვზეც და მის მშობელზეც, მაგ. ერთ-ერთი მშობელი, რომლის შვილიც ეტლით მოსარგებლევ ინტერვიუს დროს აღნიშნავს: „პრობლემა ისაა რომ შენობას არ აქვს პადუსი. მიწვეს ხელით ამოვიყვანო ბავშვი და ჩაიყვანო, გარდა ამისა ბავშვი არ არის ეტლს შეჩვეული და დაწესებულებაში ძირს ზის. მუსიკის გაკვეთილზე ან ეზოში გასვლის დროსაც ხელით გვიჩვენებს ჩაყვანა.“ რა თქმა უნდა, მსგავსი დაბრკოლებები მასწავლებლისთვისაც სირთულეს წარმოადგენს, ბავშვიც განსხვავებულად გრძნობს თავს, რადგან არ შეუძლია დამოუკიდებლად გადაადგილდეს სხვა ბავშვების მსგავსად, ეს პრობლემა კი მის გარემოშია და არა ფიზიკურ შეზღუდულობაში.

სსსმ ბავშვების მშობლების მდგომარეობა

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლებთან საუბრისას გამოიკვეთა, რომ მათ დღეისათვის ნაკლები პრობლემები აქვთ იმ დაწესებულებებში, სადაც დადიან, თუმცა ზოგიერთი იხსენებს წარსულ გამოცდილებას, სხვა დაწესებულებაში ყოფნისას რა სახის პრობლემებს ხვდებოდა: „სხვა ბაღში წავაწყდით სირთულეებს, თუმცაღა ძალიან მალევე წამოვედით იქიდან და იცით რ აიყო შეიძლება ეს იყო რაღაც წვრილმანი რაღაც, მაგრამ იმ წვრილმანიდან მე

შევხედე, რომ ჩემი შვილი ამ ბაღში ვერც განვითარებას მიიღებდა, ვერც ის ადამიანი იქნებოდა, რაც ეხლა არის, რამხელა წარმატებებიც აქვს, ცოტა შეიძლება ეს იყო პედაგოგის ბრალი და არა გამგის.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სსსმ ბავშვის მშობელი

სიდნეის უნივერსიტეტის მიერ ჩატარებული კვლევებს აჩვენებს, რომ ბევრი მშობელი იზოლირებულია ბავშვის განვითარების პრობლემების გამო და არ სარგებლობს სხვადასხვა სერვისებით, როგორცაა საბავშვო ბაღი ან სხვა დაწესებულება რომელიც მნიშვნელოვანია ბავშვის სოციალური ინტერაციისა და განვითარებისათვის და რაც ასევე სასარგებლოა მშობლებისთვისაც. (Queensland Government, 2017)

გარდა ამისა, როგორც იყო ნახსენები დაწესებულებებში არის ინფრასტრუქტურული ბარიერები. მშობელს ბავშვი ხელით დაყავს იმიტომ, რომ შენობა არ არის ადაპტირებული და არ შეუძლია ბავშვს თავად გადაადგილდეს ეტლის საშუალებით. ეს გავლენას ახდენს მშობლის სტრესსა და განწყობაზე. ვინაიდან უწევს ფიზიკური დატვირთვა, მთელი დღის საღმზრდელო დაწესებულებაში გატარება, არ რჩება თავისუფალი დრო საკუთარი თავსთვის, ეს ყველაფერი მოდის ფიზიკური ბარიერების პრობლემიდან, თუმცა თავის მხრივ იწვევს სსსმ ბავშვის მშობლებში სხვა სირთულეებს.

ზოგადად მიღებულია, რომ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვის მოვლა საჭიროებს გრძელვადიან პერიოდს და ენერჯიას, ფიზიკური და ამავედროულად არასასიამოვნო დავალებების შესრულებას, ოჯახური ყოველდღიურობიდან გადახვევას. აღმზრდელობითი მოთხოვნები საკმაოდ მაღალია და ამიტომ, შესაძლოა არც არის გასაკვირი, რომ ასეთი ბავშვების მშობლები ხშირად პიროვნული სტრესისი მაღალი რისკის ქვეშ არიან. მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებაც, რომ მშობლის გადაღლამ და პიროვნულმა სტრესმა შესაძლოა უარყოფითი გავლენა მოახდინოს ბავშვზე. შშმ ბავშვები თავიანთი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად ხშირად მშობლებზე არიან დამოკიდებულნი. მშობლებისთვის აღზრდასთან დაკავშირებული დავალებები საკმაოდ მძიმეა, სტრესი შეიძლება უკავშირდებოდეს ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობის განსხვავებულ დონესაც. მშობლებს სტრესულ

მდგომარეობაზე მოქმედებს ბავშვის ქცევითი სირთულეები და შეზღუდული შესაძლებლობის დონე. (Sanders, 2007)

დამოკიდებულების მხრივ არ ჩანს, რომ რომელიმეს სსსმ ბავშვის მშობელს ნეგატიური ურთიერთობა ქონდეს მომსახურე პერსონალთან, პირიქით სუბრობენ რომ აქტიურად თანამშრომლობენ დაწესებულებასთან.

„ხშირად ვხვდებით, ყოველდღიურად ფაქტიურად გ. რომ მომყავს და მიმყავს, ვკითხულობ აბა დღეს რა ქნა, თვითონაც მეუბნებიან რომ, იმდენად თვითონაც უხარიათ გ.-ს წარმატება, მისი წინსვლები ... იმდენად ჩართულები არიან რომ ძაან ისეთი ურთიერთობა გვაქვს ჩახედული ვარ რა. ყველანი რეტალეებში, სპეც პედაგოგთანაც. მასწავლებელთანაც და ყველასთან აბსოლიტურად რა. “ ინტერვიუს რესპოდენტი, სსსმ ბავშვის მშობელი

„კმაყოფილი ვარ, ყველანაირად სითბო, ყურადღება, ბავშვების მიმართ სიყვარულს ვგრძნობ და მშობლების მიმართ ყურადღებებიანები არიან. ფსიქოლოგებიც ჩართულები არიან. ვთანამშრომლობთ მათთან“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სსსმ ბავშვის მშობელი

„კმაყოფილი ვარ იმიტომ რომ იბრძოლეს მათ ჩემთან ერთად, მ. ბაღს რომ შეჩვეულიყო, თანატოლებთან ურთიერთობა დამეყარებინა, ან თუნდაც ის რომ დიდხანს დარჩეს ბაღში. მუდმივად ვთანამშრომლობთ ხომ ვითხარით ფსიქოლოგთანაც, სპეც პედაგოგთან, ნუ ვიცი რომ ჩემი შვილის შემთხვევა უფრო რთულია და არაა მარტივი მაგრამ მაინც კმაყოფილი ვარ თუნდაც იმას რომ მივაღწიე რომ ბავში დადის ბაღში. “ ინტერვიუს რესპოდენტი, სსსმ ბავშვის მშობელი

აღსანიშნავია ისიც, რომ დაწესებულება მშობლის მხრიდან მოითხოვს ჩართულობას, სპეციალური საგნმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები გარკვეული საათებს ატარებენ დაწესებულებაში, იმაზე ნაკლებს ვიდრე ტიპიური განვითარების ბავშვები, ვინაიდან გადატვირთულ რაოდენობაში და ხმაურში მალე იღლებიან და საჭიროებენ იმ გარემოდან გამოსვლას, დასვენებას. თუმცა ამას მშობლების მხრიდან პრობლემებიც ახლავს, რადგან ზოგიერთი მუშაობს და არ აქვს შესაძლებლობა შუადღეს გამოიყვანოს ბავშვი ან სხვას დაუტოვოს.

„ბავშვი ძალიან ჯიუტობდა, არ უნდოდა დარჩენა, მალე იღლებოდა, ადრე ემომყავდა, ხან საერთოდ ჩენთან ერთად იყო, მასწავლებლების მხრიდან პრობლემები მოდიოდა რომ არ ჩერდება, წაიყვანე... დღესაც უჭირს გაჩერება და ხან დერეფანში დასეირნობენ მთელი დღის განმავლობაში. მეც არ მაქვს დრო სახლში ვიყო მასთან ერთად, ვმუშაობ, რა ვქნა ბავშვს უფლება აქვს რომ ბაღში იაროს და ვციდლობთ ხელი შევუწყოთ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სსსმ ბავშვის მშობელი

სახელმწიფოს როლი და სისტემური ცვლილებების აუცილებლობა

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში სახელმწიფოს მხარდაჭერა პირველ რიგში შეგვიძლია დავინახოთ კანონდებლობის შექმნაში - ის მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელიც 2016 წელს შეიქმნა - „კანონი სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ“.

საქართველოში ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობის მიზნით პირველად 2016 წელს მიიღეს საქართველოს კანონი „ადრეული სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ“, ამ დრომდე არ არსებობდა ქვეყანაში ნორმატიული აქტი, რომელიც დაარეგულრებდა საქართველოში სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებით მოსარგებლებლეთა უფლებებს. (საქართველოს სახალხო დამცველი, 2016)

საქართველოს კანონი ადრეული სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ აწესრიგებს საქართველოში ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების საყოველთაო ხელმისაწვდომობის, განვითარებისა და ხარისხის უზრუნველყოფის სამართლებრივ ასპექტებს. აღნიშნული კანონის 23-ე მუხლი ასევე გვეუბნება, რომ დაწესებულება უზრუნველყოფს ინკლუზიური განათლების მიწოდებას სსსმ ბავშვებისთვის, იგი, ასევე, ვალდებულია გააგრძელოს ბავშვისთვის განათლების მიწოდება მანამ, სანამ ბავშვი არ იქნება სასკოლო განათლებისთვის მზად, ამ შემთხვევაში, გადაწყვეტილებას იღებს თავად ბავშვის მშობელი ან კანონიერი წარმომადგენელი დაწესებულების პერსონალთან შესაბამისი კონსულტაციის საფუძველზე. (საქართველოს კანონი ადრეული სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ, 08.06.2016)

საქართველოს სახალხო დამცველის 2015 წლის ანგარიშის მონაცემებზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ინკლუზიური განათლების პროცესი პრობლემურად ხორციელდება. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები, განსაკუთრებით რეგიონებში, არ არიან ჩართული განათლების პროცესში. პრობლემას წარმოადგენს ასევე განათლების უწყვეტობა და ხარისხი (საქართველოს სახალხო დამცველი, 2015:727). ამავე ანგარიშში პრობლემას წარმოადგენს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სატრანსპორტო საშუალებების და საგზაო ინფრასტრუქტურის მისაწვდომლობა (საქართველოს სახალხო დამცველი 2015:733). თუმცა 2017 წლიდან თბილისში დაინიშნა რამდენიმე ადაპტირებული საავტობუსო ხაზი.

რაც შეეხება კონკრეტულად სკოლამდელ განათლებას, სახალხო დამცველის ანგარიშის მიხედვით აქაც სხვადასხვა ხარვეზები ფიქსირდება, პრობლემაა რეგისტრაციის პროცესი, რაც ყველა ბავშვისთვის არ არის ხელმისაწვდომი. გადატვირთული ადგილების გამო. ზოგიერთ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში კი ბავშვების რაოდენობა განსაზღვრულზე ორჯერ მეტია (საქართველოს სახალხო დამცველი, 2015).

მიუხედავად ამისა ჩატარებული კვლევის ფარგლებში ერთ-ერთი საბავშვო ბაღის დირექტორი საუბრობს, რომ დღეისათვის სკოლამდელი განათლების რეგისტრაციის პროცესში უპირატესობა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს ენიჭებათ.

„არანაირი პრობლემა არაა, რა უნდა იყოს რეგისტრაციაზეც კი მათ უფრო მეტი პრივილეგიები აქვთ და არც ერთი ბავშვი წელს ბაღის გარეთ არ დარჩენილა, ვისაც რამე სირთულე ჰქონდა. დაწესებულებაში 22 აუტისტური სპექტრის მქონე ბავშვი გვყავს“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

2016 წელს სამოქალაქო განვითარების ინსტიტუტის მიერ მომზადდა ალტერნატიული ანგარიში პროექტის ფარგლებში „ინკლუზიური პრაქტიკა საქართველოში“. აღნიშნული ანგარიში მოიცავს, რა თქმა უნდა, დაწყებითი

განათლების საფეხურზე ინკლუზური განათლების განვითარების საკითხსაც, პრობლემად სახელდება ის, რომ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ჩარიცხული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვების სტატისტიკა არ არსებობს, რაც ხელს უშლის კონვენციით განსაზღვრული განათლების უწყვეტობას (ჭანტურია, 2016).

ამ მიმართულებით საბავშვო ბაღის პერსონალი საუბრობს სტატუსის მინიჭებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე. ამბობენ, რომ არიან ბავშვები, რომელთაც სტატუსი არ აქვთ მინიჭებული, რადგან მშობლები არ აღიარებენ ბავშვის განვითარების შეფერხებას, გაურბიან ამაზე საუბარს და უჭირთ მათთან თანამშრომლობა.

„მშობლებისთვის ეს საკითხი ერთ-ერთი მტკივნეულია, ძალიან უჭირთ მშობლებს იმის აღქმა რომ მათი შვილი არის განსაკუთრებული საჭიროების მქონე, ეხლა ჩვენ ამას უკვე სასწავლო გარემოში ვაკვირდებით, მაგრამ მშობლისთვის ძალიან რთული ასახსნელია, მიუხედავად იმისა რომ ჩვენ ძაან ლამაზი ფორმით ვცდილობთ და არა ისე რო აი შენი შვილი ავად არის, არამედ ლამაზი ფორმით, რომ ცოტა ფსიქოლოგის დახმარება უნდა, სპეც პედაგოგის დახმარება უნდა, ამაზე საშინელი აგრესია მოდის, რომ აი რატო?? ჩემს შვილს არ სჭირდება და ჩემი შვილი თავისუფალია მოქმედებაში და ამაში და იმაში. ნუ, ამ მხრივ შეუსაბამოები გვაქვს. ძალიან უჭირთ იმის გათვინობიერება, რომ ბავშვი აღრიცხვაზე უნდა დადგეს და მარტო ჩვენი სპეც პედაგოგი და ფსიქოლოგი აქ ვერაფერს შევლის. იმას ჭირდება პირადი სპეც პედაგოგიც, პირადი ფსიქოლოგიც და იმ ცენტრში სიარულიც სადაც ეს ბავშვები, ეხლა ბევრი გვყავს ჩვენ მასეთი, სადაც რაბილიტაციას გადიან და მათთვის სასრგებლო ჩვევებს და უნარებს იქ სწავლობენ და ჩვენ უბრალოდ იმათ ვეხმარებით.“ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

დირექტორები ინკლუზიურ განათლებაზე საუბრისას განაცხადებენ, რომ დაწესებულებები მზად არიან იმისათვის, რომ მოემსახურონ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს. მათი ნაწილი საუბრობს, რომ არანაირი მხარდაჭერას ან ცვლილების განხორციელებას არ საჭიროებს დაწესებულება სახელმწიფოს მხრიდან, რადგან დაწყებითი განათლება ყველასათვის ხელმისაწვდომია.

ზოგიერთი იმას აღნიშნავს, რომ მიუხედავად დაწესებულების ღიაობისა და მიმღებელობისა არის პრობლემები და ცვლილებები, რა თქმა უნდა, საჭიროა იმისათვის, რომ დაწესებულებები უფრო მეტად იყოს მზად სრულყოფილად მოემსახუროს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს.

კვლევის პროცესში მიღებული მონაცემებით ცვლილების და სახელმწიფო მხარდაჭერის აუცილებლობას უფრო მეტად ხედავენ ის დირექტორები, რომლებიც ძველ აშენებულ შენობებში არიან განთავსებული, სადაც მასწავლებლებიც დიდი ხანია მუშაობენ და ნაკლებად აქვთ ტრენინგებში მონაწილეობა მიღებული. აღნიშნულ დაწესებულებებში უფრო გახსნილადაც საუბრობენ იმ გამოწვევებზე, რომლებსაც ხვდებიან სასწავლო პროცესში. როგორც ჩანს, ცვლილებები საჭიროა ინფრასტრუქტურასთან მიმართებით, ასევე ბავშვების რაოდენობის გადანაწილება, დამატებითი სამუშაო მასალით უზრუნველყოფა, მეტი სასწავლო კურსები და ა.შ, ძირითადად, მხარდაჭერას და დახმარებას ამ მიმართულებებით საჭიროებენ.

„გვუფში გადატვირთული ბავშვების რაოდენობა არის ხელისშემშლელი, კვალიფიკაცია ბაღში მომუშავე პერსონალის, მასალა, ზოგადად ინფრასტრუქტურის გარდა სპეციალური მასალები რითიც ბავშვებთან მუშაობენ, შესაბამისი სათამაშოები და ასე შემდეგ. მშობლების მხრიდან არანაირი პრობლემები ჩვენ პირადად არ გვექონია.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„სირთულეები რა არის იცით, ჩვენ თვითონ არ ვიყავით მზად ასეთი ბავშვების მისაღებად, მაგრამ ეხლა ჩვენდა საბედნიეროდ არის ათასგვარი ტრენინგები გადამზადებები, ლექცია სემინარები და ჩვენ თვითონ ვიძენთ იმ განათლებას რომ რა კუთხით დავეხმაროთ პატარებს, ჩვენ არ ვიყავით, აი ჩვენთვის იყო რაღაც წარმოდგენელი იმიტომ რომ გვექონდა ურთიერთობა ჯანსაღ და ჯანმრთელ ბავშვებთან“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების ხელმძღვანელები საჭიროების შემთხვევაში მიმართავენ მათ ზემდგომ ორგანოს - საბავშვო ბაღების სააგენტოს.

თბილისი საბავშვო ბაღების მართვის სააგენტო წარმოადგენს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრულ კერძო სამართლის არასამეწარმეო იურიდიულ პირს, სააგენტო დაფუძნებულია თბილისის მერიის მიერ.

საქართველოში ააიპ თბილისის ბაგა-ბაღების მართვის სააგენტოს მიერ 2011 წელს შეიქმნა ბაგა-ბაღების მართვის სტრატეგიული დოკუმენტი, რომლის მიზანია სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ბავშვის უფლებებსა და ინტერესებზე ორიენტირებული გარემოს შექმნა. სტრატეგიულ დოკუმენტში ასახულია სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც იქნება ბავშვისათვის არადისკრიმინაციული, არამალადობრივი, სააღზრდლო და ფიზიკური გარემო იქნება რესურსებსა და ძლიერ მხარეებზე მიმართული. მნიშვნელოვანია, რომ ბავშვის განვითარება იქნება მიმართული მისი მისი ასაკობრივი განვითარების თავისებურებებისა და სტანდარტების შესაბამისად. (აბაკელია, 2011)

სკოლამდელი აღზრდის საჯარო დაწესებულების დირექტორები აქტიურად თანამშრომლობენ სააგენტოსთან. როგორც აღინიშნა სპეციალური პედაგოგის დამატების შემთხვევაშიც მათ უკავშირდებიან.

ძირითადი პრობლემა და საჭიროება, რაც ყველა ინტერვიუს დროს გამოიკვეთა არის ბავშვების დიდი რაოდენობა სასწავლო ჯგუფებში. მათი რიცხვი თითქმის ორმაგია სტანდარტით გათვალისწინებულ რაოდენობასთან შედარებით.

მიუხედავად არსებული მდგომარეობისა ადრეული სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ კანონის 22-ე მუხლი გვეუბნება რომ:

- ა) 2-დან 3 წლამდე ჯგუფში ბავშვების მაქსიმალური რაოდენობა უნდა იყოს 25;
- ბ) 3-4 წლამდე ჯგუფში 30 ბავშვი;
- გ) 4-5 წლამდე ჯგუფში არ შეიძლება იყოს ასევე 30 ბავშვზე მეტი. პედაგოგების რაოდენობაც შესაბამისად, სტანდარტის მიხედვით შესაძლოა იყოს 2, 15 ბავშვზე 1 პედაგოგი.

ბავშვების რაოდენობის პრობლემაზე საუბრობენ დირექტორებიც, პედაგოგებიც, მშობლებიც.

დირექტორები ხაზს უსვამენ ახალი ბალების მშენებლობის აუცილებლობას და იმასაც, რომ სახელმწიფოს მხრიდან მიმდინახეობს ეს სამუშაოები. ხაზს უსვამენ ჯგუფში ბავშვების გადატვირთული რაოდენობაზე.

„ახალი ბალები შენდება, ვფიქრობ მომავალი წლიდან ბავშვთა რაოდენობა შემცირდება და ჯგუფები უფრო განიტვირთება.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

„ჩვენ ხელი უნდა შევიწყოთ რომ ბევრი ბალები აშენდეს... ვიფიქროთ, რომ რაოდენობა ბავშვების შემცირდეს, ჯგუფი განიტვირთება, როცა ასე მოხდება უფრო მაღალ შედეგს მივიღებთ ჩვენ ჯგუფებში აღზრდის მხრივ.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორი.

მასწავლებლები ძალიან ბევრ სირთულეს ხვდებიან ჯგუფში ნორმაზე მეტი ბავშვის ყოფნის გამო.

„უბრალოდ ყურადღების კონცენტრაცია ვერ მოხდება 40 და 50 ბავშვთან. რო აი იქ ვიღაცის ინტერესები არ დაირღვეს, ვიღაცას ძალიან ნელა პასუხობს, ვიღაცას ნებისყოფა არა აქვს, ზოგს მეტი დრო ჭირდება, ნუ ერთი სიტყვით მე რომ მექონდეს ძალაუფლება აუცილებლად ჯგუფების ზომას შევამცირებდი.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„პირველ რიგში რო რაოდენობა გვაქვს პრობლემური, ნაკლები რაოდენობა რომ ყოფილიყო ბავშვების მე უკვე მეტ ყურადღებას დავეუთმობდი. ფატიურად კი მოდიან ფსიქოლოგები, აქაც არიან და კი გაყავთ, გამოყავთ მაგრამ ძირითადად ბავშვი ჯგუფშია ხო. 5 საათი ჯგუფშია ბავშვი და ეს რაოდენობა რო არის, ძან ბევრია, 48 ბავშვი მყავს და აი ვერ ვაქცევ იმდენ ყურადღებას და რაღაცა შეიძლება გამოგეპაროს ამ დროს. რავიცი აბა ცოტა ის მომენტია რო საჭიროა, მე ვთვლი საჭიროა, აი ამხელა რაოდენობაზე, ეხლა რასაც ვაკვირდები რაოდენობაა ძან ბევრი და ეს ამ ბავშვებზე მოქმედებს“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„ჯგუფების სიდიდე გვაწუხებს, იმიტომ რომ ძალიან გადატვირთულია, 40 ბავშვი რომ გიზის ჯგუფში ძალიან რთულია რომ იქ ვთქვათ ერთს და ორს ცოტა ზედმეტი ყურადღება გამოუყო. იმიტომ რომ ყველა ბავშვი თავისებურია, ყველა მოითხოვს, მითუმეტეს ეხლანდელი თაობა ძალიან დიდ ყურადღებას ითხოვს. პერსონალი

უმრავლესობა, ვისაც გამოცდილება აქვს შეუძლიათ რომ იმუშაონ, ვისაც გამოცდილება არ აქვს ცოტა მაინც რთულია.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

„სირთულეები ის არის რომ ჯგუფში 40 ბავშვია და სსსმ ბავშვებს უფრო მეტი ყურადღება და პატრონობა ჭირდებათ და 40 ბავშვში ძალიან რთულია, ვეღარ ვახერხებთ რომ მეტი ყურადღება დავუთმოთ მხოლოდ ორი ადამიანი. ბაგაში უფრო რთული მდგომარეობაა 56 ბავშვი გვყავს“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მასწავლებელი.

დღესათვის დაწესებულებებში ბავშვების რაოდენობასთან შედარებით, არის არასაკმარისი რაოდენობას პედაგოგებისა. თითო ჯგუფში არის 1 პედაგოგი და 1 აღმზრდელი.

მნიშვნელოვან სისტემურ ცვლილებებზე არ საუბრობენ არც პედაგოგები და არც მშობლები. რაც შეეხება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლებს აქვთ სურვილი რომ მეტად კვალიფიციური კადრები მუშაობდნენ მათ შვილებთან, პრაქტიკულად მეტს აკეთებდნენ და სურთ, რომ სახელმწიფომ მეტი პოზიტიური ცვლილებები განახორციელოს ამ მიმართულებით.

„უფრო მეტად რომ იყოს აღჭურვილი სპეციალური პედაგოგი კარგი იქნებოდა, მეტი ინსტრუქციები ქონდეს, ეს ნუ ზოგადად პრობლემაა და ყველგან საჭიროა, ბევრი რამეა ასეთ ბავშვებზე გასაკეთებელი. ჩემი შვილი სხვა ცენტრებშიც დამყავს. ზოგადად, ჩემი აზრით, თვითონ სახელმწიფო ვერ ხედავს ამ პრობლემას უფრო ფართო თვალეებით, თუმცა რა შედარებაა, შეიძლება მეტი უნდა იყოს, მე არ ვთვლი ამას საკმარისად. მაგრამ ზოგადად ვთვლი რომ სახელმწიფომ მეტი უნდა გააკეთოს ყველგან უნდა შეიტანოს ეს მეტი რომ ეს ბავშვები უფრო და უფრო გამოვიდნენ, უფრო და უფრო განვითარდნენ და პრობლემები არ იყოს. ძალიან ბევრ ბაღებში, სკოლებში ძალიან დიდი პრობლემები არის.“ ინტერვიუს რესპოდენტი, სსსმ ბავშვის მშობელი.

დასკვნა / რეკომენდაციები

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისათვის დაწყებითი განათლების ხელმისაწვდომობა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საკითხს წარმოადგენს. ინკლუზიური განათლების პროცესში ჩართულობა, აუცილებელია ისევე როგორც ბავშვის განვითარების ხელშეწყობისათვის, ასევე სოციალურ ცხოვრებაში ჩართვისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციისათვის.

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულება საწყის ეტაპზე, ადრეულ ასაკში, ეხმარება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს, რომ თავი განსხვავებულად არ იგრძნონ. ადრეული ბავშვობის პერიოდში იძენენ ბავშვები მეგობრებს, სოციალურ წრეს. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ტიპიური განვითარების მქონე ბავშვები სსსმ ბავშვებს აღიქვამენ თანასწორად, რაც ხელს უწყობს მომავალში სტიგმის გაქრობას. სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში უნდა შეიქმნას გარემო, სადაც შესაბამისი სპეციალისტების მიერ ყველანაირად წახალისებული იქნება ინკლუზიური სწავლება.

საქართველო მხარს უჭერს ინკლუზიური განათლების დანერგვას, თუმცა სწავლების პროცესში სსსმ ბავშვები და მათი მშობელი სხვადასხვა გამოწვევების წინაშე არიან.

სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების დირექტორები, ისევე როგორც პედაგოგები, აღნიშნავენ რომ მზად არიან ინკლუზიურ სწავლებაში აქტიურად ჩაერთონ და იმუშავონ სსსმ და შშმ ბავშვებთან. დამოკიდებულება სწავლების მიმართ პოზიტიურია და მნიშვნელოვნად აფასებენ ინკლუზიური განათლების დანერგვას. მოიუხედავად იმისა, რომ დამოკიდებულების ბარიერები ნაკლებია დაწესებულების მომსახურე პერონალს შორის, მნიშვნელოვან პრობლემას პედაგოგების კალიფიკაცია წარმოადგენს.

კვლევის შედეგად იკვეთება, რომ მასწავლებლების ნაწილს არ ქონია შესაძლებლობა ჩართულიყო პროფესიული გადამზადების კურსებში, ვისაც გავლილი აქვს შესაბამისი კურსი ისინი აღნიშნავენ, რომ ეს ცოდნა არ არის საკმარისი ეფექტური

მუშაობისთვის. ყველა მათგანი თვლის, რომ საჭიროა მეტი ცოდნა და პრაქტიკული მუშაობა. ტრენინგებში მონაწილეობის პრობლემას წარმოადგენს ფინანსური რესურსების არ ქონა, ასევე აღსანიშნავია, რომ დაწესებულება თავად არ მიმართავს არც ერთ ორგანოს პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით. მონაწილეობას იღებენ მხოლოდ იმ სასწავლო კურსებში, რომელიც ცხადდება ოფიციალურად.

დამოკიდებულების ბარიერების პრობლემას საკმაოდ მწვავედ ვხვდებით მშობლებში. ისინი, პერსონალისგან განსხვავებით ნეგატიურად არიან განწყობილი, მშობლებს არ აქვთ ინფორმაცია ინკლუზიური განათლების შესახებ, ვერ ხვდებიან მის მნიშვნელობას. ხშირად, ბავშვების განსხვავებულობის გამო ხედავენ საფრთხეს და ცდილობენ მათი შვილი განაცალკევონ სსსმ ბავშვებისგან. არის შემთხვევები, როდესაც სწორედ ისეთ დაწესებულებას ეძებენ, სადაც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები არ არიან, ვინაიდან ქონდათ გამოცდილება და არ სურთ რომ თავიანში შვილები სსსმ ბავშვებთან ერთად სწავლობდნენ. არიან მშობლები, რომელთაც ჯერ მსგავსი გამოცდილება არ ქონიათ, თუმცა ამაში ვერანაირ პრობლემას ვერ ხედავენ, პირიქით მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ თავიანთი შვილისთვისაც, რათა მომავალში ნაკლები სტიგმა და უარყოფითი დამოკიდებულება ქონდეთ.

კვლევის შედეგები გვიჩვენებს, რომ ადრეული განათლების საფეხურზე პრობლემას წარმოადგენს ფიზიკური ბარიერები. სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების შენობის ინფრასტრუქტურა არ არის ადაპტირებული, მისი გარდაქმნაც კი შეუძლებელია იმისათვის, რომ ეტლით მოსარგებლე ბავშვებს დამოუკიდებლად შეეძლოთ გადაადგილება. ძველი შენობების გარდაქმნა და კეთილმოწყობა ბევრ სირთულეებს უკავშირდება და მცდელობები, რომ უფრო ადაპტირებული იყოს შენობა, ხშირად უარყოფითი შედეგებით მთავრდება. ასეთ დაწესებულებებში პრობლემაა შიდა სივრცეში გადაადგილება, მაგ. ორ სართულიანი შენობების შიდა კიბის სიმაღლე ისეთია, რომ წარმოუდგენელია იქ ან პანდუსის დაყენება, ან ლიფტისათვის სივრცის გამოყოფა.

განსხვავებულ შედეგებია ახალშენებულ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში. ახალ დაწესებულებებში გათვალისწინებულია და მორგებულია

ინფრასტრუქტურა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების და მათი მშობლების ინტერესებს. თუმცა, რა თქმა უნდა, საბავშვო ბაღების უმრავლესობა ძველ შენობებშია განთავსებული და ეს რამოდენიმე ახალი დაწესებულება არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ყველას შეეძლოს განათლების შეუფერხებლად მიღება.

კვლევის შედეგად, ერთ-ერთ აქტიალურ პრობლემას ყველა გამოკითხული ჯგუფისთვის: დირექტორების, მშობლების, პედაგოგებისა და სსსმ ბავშვების მშობლებისათვის, ბავშვების რაოდენობა წარმოადგენს. ჯგუფებში იმდენად ბევრი ბავშვია, რომ წარმოუდგენელია სასწავლო პროცესის წარმატებულად განხორციელება, გასაკუთრებით მხოლოდ 1 მასწავლებლისა და 1 აღმზღველის ზედამხედველობით. რაოდენობის პრობლემა იწვევს სივრცის პრობლემას, არ არის საკმარისი სივრცე ბავშვებისთვის იმ ოთახებში, რა ზომის სასწავლო კლასებშიც არიან განაწილებული, გარდა ამისა, ბავშვების რაოდენობა, როგორ უკვე აღინიშნა სტანდარტს თითქმის 50 %-ით აჭარბებს, შესაბამისად პერსონალიც არ არის საკმარისი, რომ ეფექტურად მომესახუროს ყველა ბავშვს. რაოდენობის პრობლემა ასევე იწვევს სათამაშოების პრობლემას, ხშირად არ აქვთ საკმარისი რაოდენობის სათამაშოები და სხვა საჭირო ინვენტარი, რაც სასწავლო პროცესში ჭირდებათ.

ინკლუზიური განათლების პროცესი სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ინერგება და მიუხედავად ბევრი სირთულეებისა, მაინც მიდინარეობს. სსსმ ბავშვების მშობლები აქტიურად არიან ჩართული და ცდილობენ ხელი თავადაც შეუწყონ დაწესებულების მომსახურე პერსონალს. ნაკლებ პრობლემებს ხვდებიან იმ დაწესებულებებში სადაც, ახლა ირიცხებიან თუმცა საკმაოდ ნეგატიური წარსული გამოცდილება აქვთ, რაც გამოიხატება თუნდაც იმაში, რომ მოუწიათ რამოდენიმე საბავშვო ბაღის შეცვლა. მიუხედავად ამ ყველაფრისა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების სრულყოფილად მომსახურეობისათვის სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში, საჭიროა უამრავი ცვლილების და მეტი სახელმწიფო დახმარების განხორციელება.

- ✓ აუცილებელია კვალიფიციური პერსონალი, რომელთა მუშაობაც წახალისებული იქნება და შესაბამისად დაფასდება მათი შრომა. ეს

გაზრდის როგორს შედეგების მოტივაციას, ასევე პოზიტიური გავლენა ექნება ბავშვის სწავლების პროცესზე. შესაძლებელია მოხდეს მათი გადამზადება, ან უფრო კვალიფიციური კადრით ჩანაცვლება.

- ✓ მნიშვნელოვანი ცვლილებებია საჭირო ინფრასტრუქტურული კეთილმოწყობისათვის.
- ✓ ახალი სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების მშენებლობა, რაც ხელს შეუწყობს ბავშვების რაოდენობის დარეგულირებას.
- ✓ ინფორმირებულობის გაზრდა ინკლუზიურ განათლების შესახებ, არა მხოლოდ დაწესებულების შიგნით, არამედ მის გარეთაც.
- ✓ სკოლამდელი განათლების საფეხურზე, სოციალური მუშაობის და სოციალური მუშაკის ჩართვა.

ბიბლიოგრაფია

Al-Zyoudi, M. (2006). Teachers' attitudes towards inclusive education in Jordanian schools. *International journal of special education* , vol 21, No2, 55-62.

American Academy Of A Special Education Professionals (AASEP). *Roles and Responsibilities of the Special Education teacher*. 2006.

Barnet S. (September 10, 2008). *Preschool Education and Its Lasting Effects:research and policy implications*. Colorado:. National Institute for Early Education Research.

Bergen D. (2002). The Role of Pretend Play in Children's Cognitive Development. *Journal on the development, care, and education of young children*, vol 4 (1).

Craig G., Dunn W., Ed. J. Mosher, (2011). *Understanding human development*. (2nd edition) Prentice hall, 1 Lake Street, Upper Saddle River, NJ 07458.: Pearson Education.

Degenhardt S, Schroeder J. (2016) *Inclusive adducation and accessibility*. Deutsche Gesellschaft fur internationale Zusammenarbeit: GIZ

Donnelly V. (ed.). (2010). *TEACHER EDUCATION FOR INCLUSION*. Brusels: European Agency for Development in Special Needs Education.

Firth-Cozens, J. (2001).Cultures for improving patient safety through learning: the role of teamwork. *BMJ Journals*, vol 10 (2), 20-31.

Ginsburg, K. (January 02, 2007). The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds. *The American Academy Of Pediatrics* , vol 119 (1), 182-191.

Goldstein, J. (February, 2012). *Play in children's development, health and well-being*. Brussels: Toy Industries of Europe (TIE).

Greatschool staff. (2016, 03 16). Early learning, find a school skills. *10 good reasons your child should attend preschool*. Retrieved April, 2017, from <http://www.greatschools.org/gk/articles/why-preschool/>

- Heckman, J. (2012). *Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy*. Chicago: heckmanequation.org.
- Humprey, K. (Jul 31, 2006). *How Do Social Workers Help the Families of Children With Disabilities?* Retrieved May 2017 from <http://www.helpstartshere.org>.
- Kaushik P, Marwaha R, (August 26, 2014). *Importance Of Pre School Education*. Retrieved April 08, 2017, from <http://www.progressiveteacher.in>: <http://www.progressiveteacher.in/importance-of-pre-school-education/>
- Kearney, A. C. (2009). *Barriers to school inclusion: an investigation into the exclusion of disabled students from and within New Zealand's school*. New Zealand: Massey University.
- Malone M, McKinsey P, Thyer B, Straka E. (2000). Social work early intervention for young children with developmental disabilities. *Health & Social Work*, vol 25 (3), 169-180.
- Masterov, J. (2007). *The Productivity Argument for Investing in Young Children*. Chicago: NICHD.
- Meighan, J. (June 12, 2011). *Role play in early years settings*. Retrieved March, 2017, from: <https://www.teachpreschool.org/2011/06/12/role-play-in-early-years/>
- Norwich B, Avramidis E. (October 22, 2010). Teachers' attitudes towards integration / inclusion: a review of a literature. *European Journal of Special Needs Education*, vol 17 (2), 130-147.
- Pivik J, McComas J, Laflamme M. (01 October, 2002). Barriers and Facilitators to Inclusive Education. *Exceptional Children* , vol 69 (01), 97-107.
- Queensland Government. (02 March, 2017). *Issues and tips for parents with disability*. Retrieved April 2017, From: <https://www.qld.gov.au/disability/adults/parents-issues-tips/>
- Ramchard B. (August, 2014). Inclusion Education As Solution To Barriers Of Cwsn And Answer For Their Success. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, vol 3 (8), 43-48.
- Roberts C, Lindsell S. (Jul 07, 2006) Children's attitudes and behavioral intentions towards peers with disabilities. *International Journal of Disability* , vol 44 (2), 143-145.
- Sanders M, Plant K. (2007). Predictors of care-giver stress in families of preschool-aged children with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research* , vol 51 (2), 109-124.

School Social Work Association Of America (SSWAA). (2003). About school social work. *School social workers role*. Retrieved May, 2017, from <http://www.sswaa.org/?page=721>

Shelvin M, Kenny M. (2002). Curriculum Access for Pupils with Disabilities: An Irish experience. *Disability & Society*, vol 17 (2), 159-169.

Sianesi B, Goodman A. (Nov. 29, 2005). Early education and children's outcomes: How long do the impacts last. *Journal of Applied Public Economics, Fiscal Studies*. Vol 26 (4), 513-548.

Smith, P. (2003). Parenting a child with special needs. *News Digest*, vol3, 1-16.

The national dissemination centre for children with disabilities. (2017) My child without limits. *What is a multidisciplinary evaluation and assessment?* Retrieved May, 2017, from <http://www.mychildwithoutlimits.org/plan/early-intervention/multidisciplinary-evaluation-and-assessment/>

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION. (september 14, 2015). Policy statement on inclusion of children with disabilities in early childhood programs. USA: Department of health and human services.

UNESCO. (April-june, 2009). UNESCO Policy Brief on Early Childhood. *Inclusion of Children with disabilities: the early childhood imperative*. Retrieved May, 2017, from <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001831/183156e.pdf>

United Nation Educational Scientific and Cultural Organization. (June 7-10, 1994). The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Spain: Ministry of Education and Science Spain.

Vaz Sh, Wilson N, Falkmer M, (Aug. 28, 2015). Factors Associated with Primary School Teachers' Attitudes Towards the Inclusion of Students with Disabilities. *PLOS One*, vol 10 (8), 14-22.

World Health Organization (2012). *Developmental difficulties in early childhood: prevention, early identification, assessment and*. Geneva: WHO.

World Health Organization (2012). *Early childhood development and disability: discussion paper*. Switzerland: WHO.

World Health Organization. (2011). World report on disability. Switzerland: WHO

Young children with disability in NSW community preschools. (2014). Sydney: NSW Department of Education and Communities.

Zwiers M. L, Johnson K. (2012). *Inclusive Education: The Role Of school Psychologists.* 745 37th ST NW, Calgary AB: FOOTHILLS ACADEMY.

აბაკელია ნ, ანჯაფარიძე მ. (2011). *ბაგა-ბაღის მართვის სტრატეგია.* თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

ბერკი, ლ. (2010). *ბავშვის განვითარება.* თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია. (1989). *ბავშვის უფლებათა კონვენცია.*

დოლიძე ხ, ცინცაძე ნ. (2015). *ინკლუზიური სკოლამდელი განათლება- სამაგალითო შემთხვევები.* თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

მაწკუპლაძე ე. დათიაშვილი ს. (2015). *სსსმ მოსწავლე და სასწავლო პროცესი.* *Education Science and Psychology*, No 1 (33), 34-38.

პაჭკორია თ, მაზმიშვილი ს. (რედ. მიქელძე მ.) (2016). *ინკლუზიური განათლება, მოსწავლე ოჯახი, სკოლა.* თბილისი: www.inclusion.ge.

საქართველო სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია (GASW). (2015). *შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისა და ახალგაზრდების ფორმალური განათლების სისტემაში ჩართვისა და განათლების საბაზო საფეხურის დამთავრების ბარიერებისა და მხარდამჭერი ფაქტორების კვლევა საქართველოში.* თბილისი: გამოცემულია ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს დახმარებით.

საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტრო. (2016). *ინკლუზიური განათლება.* ნანახია: მარტი, 2017. ვებგვერდი - <http://mes.gov.ge/content.php?id=289&lang=geo>

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. (2016). *სკოლამდელი განათლება*. ნანახია: მარტი, 2017. ვებგვერდი <http://mes.gov.ge>: <http://mes.gov.ge/content.php?id=4908&lang=geo>

საქართველოს პარლამენტი. (08/06/2016). საქართველოს კანონი ადრეულისკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ. (N5366-III). ქუთაისი: ვებგვერდი - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3310237>.

საქართველოს პარლამენტი. (15/12/2010). „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე. (N4042-რს). თბილისი: „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“.

საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება. (02/05/2014) *შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია*. თბილისი: ვებგვერდი - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2334289>

საქართველოს სახალხო დამცველი (2015). *საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის შესახებ*. თბილისი: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი. www.ombudsman.ge.

საქართველოს სახალხო დამცველი (2016). *საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ*. თბილისი: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი. www.ombudsman.ge.

ქავთარაძე, თ. (2009). სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების ფიზიკური გარემო (პრინციპები და პრაქტიკა). თბილისი: ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები საქართველოში. ეროვნული კანონმდებლობის ანალიზი ბავშვთა უფლებების კონვენციის და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციის მიხედვით. (მაისი, 2015) თბილისი: UNICEF.

ჭანტურია რ, გორგოძე ს. (2016). უწყვეტი და ხარისხიანი განათლების უზრუნველყოფა. (რედ. მოსიაშვილი თ, ჯანაშია ს.) *ინკლუზიური განათლების პრაქტიკა საქართველოში*. (1-61.) თბილისი: სამოქალაქო განვითარების ინსტიტუტი.

ჭინჭარაული თ, ჯავახიშვილი ნ. (2013). *ინკლუზიური განათლების მაჩვენებელი საქართველოში*. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

დანართი 1.

სიღმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი

გზამკვლევი დირექტორებისთვის

1. როგორ შეაფასებდით სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების დანერგვას?
ჩაძიება: როგორ ფიქრობთ, რამდენად მწმუნელოვანია ეს პროცესი, როგორ მიმდინარეობას, რა ძირითად გამოწვევებს ხედავთ როგორც სკოლის დირექტორი (პროფესიონალების დაქირავების შეუძლებლობა, არაადაპტირებული ფიზიკური სივრცე, მშობლების დამოკიდებულება..)
2. რამდენად მზად არის თქვენი კოლექტივი სსსმ ბავშვებთან სამუშაოდ? გვიამბეთ თქვენი კოლექტივის შესახებ.
ჩაძიება: გყავთ თუ არა საჭირო სპეციალისტები (ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი, სპეციალური მასწავლებელი, ოკუპაციური თერაპევტი), რა სიხშირით მუშაობენ, რამდენად კმაყოფილი ხართ მათი მუშაობით.. სიხშირით)
3. როგორ ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს?
ჩაძიება: სად ან რაში ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს? როგორ ფიქრობთ დაწესებულებაში რა წვლილის შეტანა შეუძლია?
4. რა კეთდება ამ მიმართულებით პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით
ჩაძიება: თუ ზრუნავთ სატრენგო პროგრამებში კოლექტივის წევრების ჩართვის შესახებ, ამ მოთხოვნით თუ მიგიმართავთ ვინმესთვის, ბიუჯეტში თუ ითვალისწინებთ ამ მიზნით თანხას)
5. ზოგადად, რა კეთდება იმისთვის, რომ დაწესებულება მზად იყოს სსსმ ბავშვებთან სამუშაოდ

ჩაბიება: რა კეთდება ფიზიკური სივრცის ადაპტაციისთვის – მიგმართავთ თუ არა ამ მოთხოვნით სადმე, გაქვთ თუ არა ბიუჯეტში სპეციალური სათამაშოებისა და ინვენტარის შესაძენი თანხა, მშობლებთან მუშაობა..

6. გყავთ თუ არა დაწესებულებაში სსსმ მოსწავლე

ჩაბიება: თუ არ ჰყავთ რატომ – არასოდეს მიუმართავთ, მიმართეს და არ მიიღეს, მიიღეს და შემდეგ გადაიყვანეს ბავშვი.. თუ ჰყავთ, როგორ შეაფასებთ მასთან მუშაობას

7. თქვენი აზრით, რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ დაწყებითი განათლება ყველა ბავშვისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს

ჩაბიება: რა სახის სისტემური ცვლილებები უნდა გატარდეს, ასევე ბაღის დონეზე გასატარებელი ცვლილებები, მშობლებთან მუშაობა...

გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის

1. მოგვიყევით პროფესიული საქმიანობის შესახებ

ჩაბიება: განათლება, სამუშაო გამოცდილება, რამდენი წელია რაც პედაგოგად მუშაობთ, სსსმ ბავშვებთან მუშაობის გამოცდილების შესახებ – აქვთ თუ არა შესაბამისი ცოდნა როგორ უნდა იმუშაობს სსსმ ბავშვებთან, სად მიიღეს ეს ცოდნა..

2. როგორ შეაფასებდით სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების დანერგვას?

ჩაბიება: როგორ ფიქრობთ, რამდენად მწმენელოვანია ეს პროცესი, როგორ მიმდინარეობას, რა ძირითად გამოწვევებს ხედავთ როგორც პედაგოგი (ჯგუფის სიდიდე, საჭირო კვალიფიკაციის არქონა, მშობლების არაკეთილგანწყობილება, სსსმ ბავშვების მშობლების დამოკიდებულება, საჭირო სათამაშოებისა და ინვენტარის არასებობა..)

3. როგორ ფიქრობთ, გჭირდებათ თუ არა ამ მიმართულებით კვალიფიკაციის ამაღლება

ჩაბიება: დასწრებიხართ თუ არა ოდესმე შესაბამის ტრენინგებს, მიგმართავთ თუ არა დირექტორისთვის მსგავსი თხოვნით..

4. გთხოვთ, გაგვიზიარეთ სსსმ ბავშვებთან მუშაობის დეტალები?
ჩაძიება: მუშაობთ თუ არა მასთან დამოუკიდებლად, რა სახის აქტივობებს ატარებთ, რამდენად კმაყოფილი ხართ შედეგებით, რა გამოწვევებს ხვდებით მასთან მუშაობის პროცესში?
5. მულტიგუნდთან თანამშრომლობის გამოცდილება
ჩაძიება: ვინ შედის ამ გუნდში, როგორ არის ფუნქციები განაწილებული, როგორ შეაფასებდით გუნდურ მუშაობას?
6. როგორ ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს?
ჩაძიება: სად ან რაში ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს? როგორ ფიქრობთ დაწესებულებაში რა წვლილის შეტანა შეუძლია?
7. როგორ შეაფასებდით სსსმ ბავშვის მიმართ ტიპური განვითარების მქონე ბავშვებისა და მათი მშობლების დამოკიდებულებას?
8. როგორ შეაფასებდით ბალის ადმინისტრაციის მუშაობას ბაღში ინკლუზიური განათლების დანარგვის მიმართულებით
ჩაძიება: რამდენად ითვალისწინებენ სსსმ ბავშვების საჭიროებებს, რამდენად ასახულია ეს საჭიროებები ბიუჯეტში, ზრუნავენ ამ მიმართულებით პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლებაზე
9. თქვენი აზრით, რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ დაწყებითი განათლება ყველა ბავშვისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს
ჩაძიება: რა სახის სისტემური ცვლილებები უნდა გატარდეს, ასევე ბალის დონეზე გასატარებელი ცვლილებები, მშობლებთან მუშაობა..

გზამკვლევი მშობლებისთვის

1. როგორ შეაფასებდით სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების დანერგვას?
ჩაძიება: როგორ ფიქრობთ, რამდენად მნიშვნელოვანია ეს პროცესი, სასარგებლოა როგორც სსსმ ისე, ტიპური განვითარების ბავშვებისთვის,
2. როგორც მშობელი, რა ძირითად გამოწვევებს ხედავთ ამ პროცესში

3. როგორ ფიქრობთ, სააღმზრდელო დაწესებულება მზად არის თუ არა მოემსახუროს სსსმ ბავშვებს? როგორ შეაფასებდით ამ მიმართულებით ადმინისტრაციის მუშაობას – იჩენს თუ არა საჭირო დაინტერესებას

ჩაძიება: ფიზიკური გარემოს შესატყისობა, პერსონალის კვალიფიკაციის დონე, ჯგუფების ზომა და სხვა

4. ისურვებდით თუ არა, რომ თქვენი შვილის ჯგუფში სსსმ ბავშვი სწავლობდეს? რატომ ფიქრობთ ასე (თუ სწავლობს, როგორ აფასებს)

5. თქვენი აზრით, რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ დაწყებითი განათლება ყველა ბავშვისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს

ჩაძიება: რა სახის სისტემური ცვლილებები უნდა გატარდეს, ასევე ბაღის დონეზე გასატარებელი ცვლილებები, მშობლებთან მუშაობა.. ან იქნებ მიაჩნია, რომ სსსმ ბავშვისთვის სპეციალური დაწესებულებები უნდა არსებობდეს.

გზამკვლევი სსსმ ბავშვის მშობლებისთვის

1. როგორ შეაფასებდით სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების დანერგვას ?

ჩაძიება: როგორ ფიქრობთ, რამდენად მნიშვნელოვანია ეს პროცესი, სასარგებლოა როგორც სსსმ ისე, ტიპური განვითარების ბავშვებისთვის

2. გაგვიზიარეთ თქვენი გამოცდილების შესახებ, როგორ დაიწყეთ საჯარო სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებაში სიარული? (რა სახის სირთულეებს ხვდებოდით? დღეისათვის რა მდგომარეობაა?)

3. როგორ ფიქრობთ, ზოგადად, სააღმზრდელო დაწესებულება მზად არის თუ არა მოემსახუროს სსსმ ბავშვებს? როგორ შეაფასებდით ამ მიმართულებით ადმინისტრაციის მუშაობას – იჩენს თუ არა საჭირო დაინტერესებას

ჩაძიება: ფიზიკური გარემოს შესატყისობა, პერსონალის კვალიფიკაციის დონე, ჯგუფების ზომა და სხვა

4. საბავშვო ბაღის პერსონალთან ურთიერთობის დეტალები

ჩაბიება:რა სახის თანამშრომლობა გაქვთ პერსონალთან, რამდენად კმაყოფილი ხართ მათი მუშაობით და რატომ ფიქრობთ ასე?

5. როგორ ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს?

ჩაბიება:სად ან რაში ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს?როგორ ფიქრობთ დაწესებულებაში რა წვლილის შეტანა შეუძლია? პირადად თქვენ, როგორც მშობლეს რა სახის დახმარება შეუძლია გაგიწიოთ..

6. როგორი დამოკიდებულება გაქვთ მშობლებთან

ჩაბიება:ხომ არ გიგრძვნიათ მათგან განსხვავებული დამოკიდებულება, არკეთგანწყობილება

7. რამდენად მოსწონს თქვენს შვილს ბაღის გარემო

ჩაბიება: როგორი ურთოერთობა აქვთ თანატოლებთან, პედაგოგებთან, მოსწონს იქ დროის გატარება,

8. თქვენი აზრით, რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის , რომ დაწყებითი განათლება ყველა ბავშვისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს

ჩაბიება: რა სახის სისტემური ცვლილებები უნდა გატარდეს, ასევე ბაღის დონეზე გასატარებელი ცვლილებები, მშობლებთან მუშაობა.. ან იქნებ მიაჩნია, რომ სსსმ ბავშვისთვის სპეციალური დაწესებულებები უნდა არსებობდეს.

დანართი 2.

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Nino Matiashvili

Master Thesis on the topic

Children with special educational needs at preschool institutions –
basic needs and challenges

Social work

Thesis submitted to obtain the Master's Degree in Social Work

Supervisor: Tamar makharadze

Associate professor at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tbilisi

2017